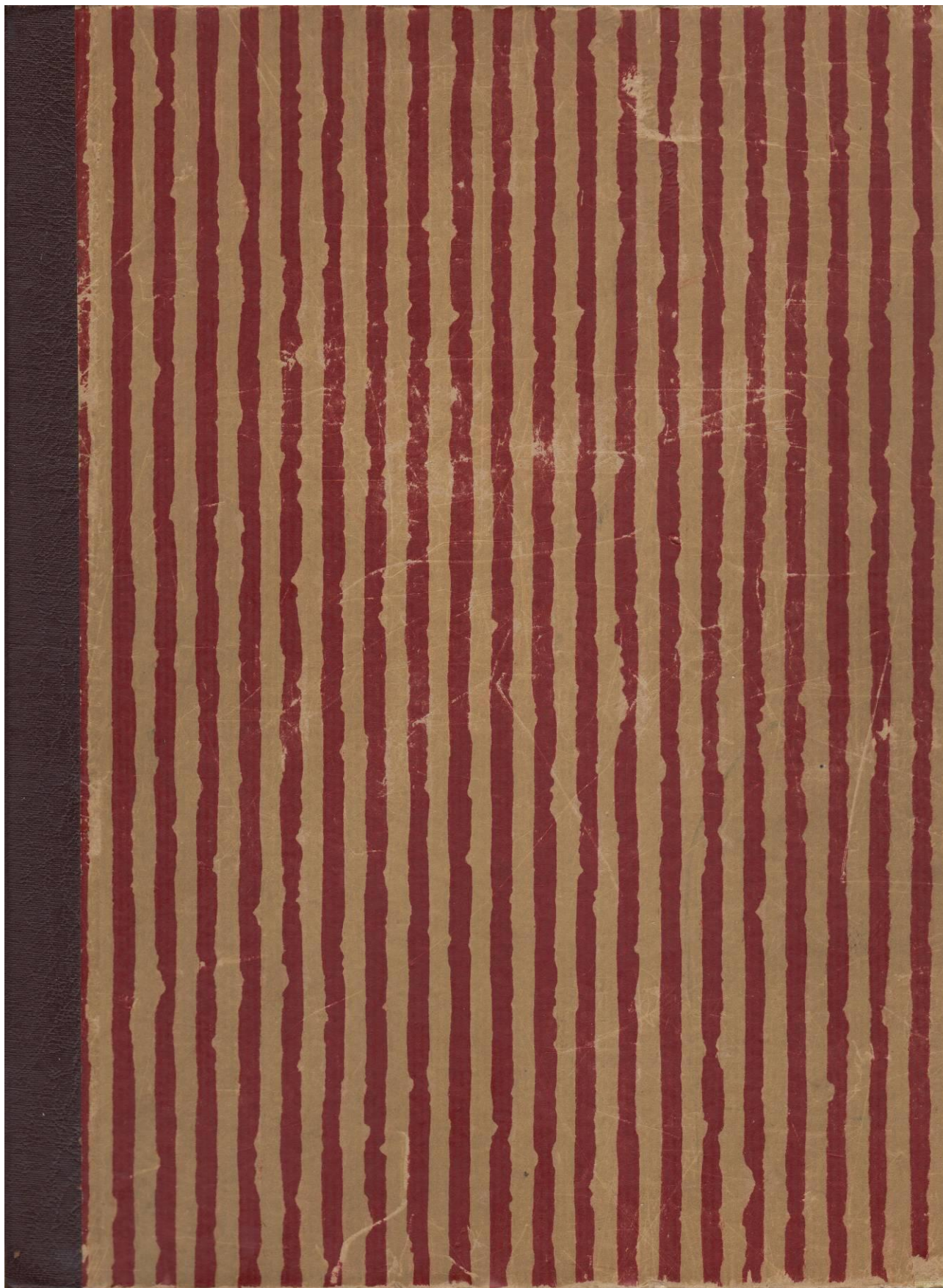

Det skønne Odsherred

1952

REDAKTØR: TAGE CHRISTIANSEN

J. FR. CLAUSENS FORLAG

KØBENHAVN

INDHOLD

ODSHERRED SOM »HELE DANMARK I EN HAANDEVENDING«.	
Af Tage Christiansen	3
ODSHERREDS MALERE. Af Kai Flor	7
DYBESØ. Af fhv. Justitsminister K. K. Steincke	11
MALERHUSET VED NEKSELØBUGTEN. Af Grevinde Else Moltke ...	13
I HUSMANDSSTEDET PAA LYNGEN. Af kgl. Kammersangerinde Else Brems	17
SJÆLLANDS HJØRNE I NORDVEST. Digt. Af Olaf Andersen, Tom- merup	18
SEJERBORG. De københavnske Søndagsskolars Sommerlejr i Odsherred. Af Inger Schjærring	19
NATURFREDNING I ODSHERRED. Af Konsulent Jens A. Kofoed, Vig	22
DER BYGGED FRU INGER SIT KIRKEHUS. Digt. Af L. Aasklint	25
AF VIG OG EGEBJERG'S PRÆSTEHISTORIE. Fra Paul Nedergaard: En dansk Præste- og Sognehistorie	26
GADENS ORIGINALER I DET GAMLE NYKØBING. Af Lokalhisto- riker Sophus Jensen	27
HOF-BILLEDHUGGERINDEN FRA NYRUP I ODSHERRED. Af Tage Christiansen	29
HVAD SA'E BEDSTEMOR? En Barndomserindring fra »Bjergene«. Af Carl Larsen	31
ODSHERRED OG SØNDERJYDERNE. Et fyrré Aars Minde. Af Inger Christiansen	33
SOLVOGNENS GAADE. En Fantasi. Af Sognepræst Ebbe Christiansen, Hærfølge	35
ODSHERRED. Digt. Af Overlærer J. P. Nielsen, Holbæk	37

Forsidebillede: Sjællands Odde. T. C. fot. Titelbillede: Udsigt fra Vejrhøj.

Tidligere udkom:

Odsherred 1929-32 og 34-36 udgivet af Tage Christiansen.

Det skønne Odsherred 1944-50 udgivet af J. Fr. Clausens Forlag,
redigeret af Tage Christiansen.

Tage Christiansen: Fra Rørvig til Bothwells Gravkammer, 1938. J. Fr. Clausens Forlag.
Ny, omarbejdet Udgave 1948.

Copyright 1952.

J. Fr. Clausens Forlag.
Copenhagen.

Trykt i
Bogtrykkeriet Antikva A/S
København.

Odsherreds Isefjordskyst. Udsigt mod Nykøbing.

ODSHERRED

som „hele Danmark i en Haandevending“

Af TAGE CHRISTIANSEN

Der er andre Steder end i Odsherred, hvor man bruger at sige, at vor Egn er et Udsnit af hele Danmark. Det bruges som Turistpropaganda. Og selv om Odsherreds første Turist, Forfatteren Holger Rosenberg, hævder, at disse Hefter har betydet mere end noget andet i Turistpropaganda for Odsherred, har det ikke været deres Maal. Tværtimod. Maalet har været at faa denne Egns Historie og Kulturhistorie stykkevis nedskrevet og at faa enhver, der holder af Odsherred, til at vide mere om Landsdelen og til at holde mere af den. Og saadan set kunde det have sin Interesse at undersøge, om den Sætning, Tegneren

Herluf Jensenius i 1944 brugte i en lille Artikel i »Det skønne Odsherred«, at Odsherred er hele Danmark i en Haandevending, er noget mere end det Slogan, det er blevet for Turistpropagandaen.

Naar man f. Eks. paa Samsø hævder at have et Udsnit af hele Danmark, er det ganske klart, at man der har mange karakteristiske Sider af dansk Natur repræsenteret, netop fordi denne Ø ligger som et Forbindelsesled mellem Naturen paa Røsnæs og Naturen paa Djursland. Der er baade de store, massive Bakkedrag, der er et af Særprægene for jysk Natur, og Fladerne

Dagens Ærbødigt

Odsherred Turistforening med-
deler, at Tegneren Jensenius
har skænket Foreningen et
Motto: „Odsherred — hele
Danmark i en Haandevending“

Odsherred modtog
sit Motto med Spænding:
„Hele Danmark
i en Haandevending.“

Udstrakte Skove
med vildsomme Stier
og ikke saa faa
Odsherredgenier.

En prægtig Sø
og en mørkladent Hede,
hvorefter man meget
længe skal lede.

Bornholmske Klipper
og Vesterhavsbrænding
flyttet derop
i en Haandevending.

Et Storstadspust
til Odsherred bringer
En af de kendteste
Nykøbingere.

Hvem ser man springe
i Kattegats Bølger?
Steincke — Aristides'es
Efterfølger.

Et Valgsprog paa Væggen
vækker Jubel og Latter.
Jensenius, Tegner
og Sloganforfatter.

Ærbødigt

Jensenius' nye Slogan
for Odsherred
gav Anledning til denne
Kommentar
i »Berlingske Tidende«.

med Eng og med Hede og Øernes mange forskellige Kystformer og Kystnaturer og Udsigter med alt hvad Øjet kan begære. Men alligevel bliver det kun til Smaaaglimt i et Helhedspræg, en særlig jysk Ø-Natur.

Naar Odsherredboerne hævder, at de indenfor deres Herred har hele Danmark repræsenteret, er det ikke noget nyt og heller ikke noget, der er fremmed for Odsherreds Gæster.

For langt mere end en Menneskealder siden skrev Maleren Johannes Kragh i en Enquete i »Nationaltidende« om hvilken Egn, man foretrak, om Odsherred og motiverede sin Mening bl. a. med følgende:

»Den nordlige Del af Odsherred er omgivet af Havet paa alle Kanter — i Forbindelse med Isefjorden — og dette er ganske bestemmende for dets Fysiognomi: Store Banker, ofte ret stejle og med fritstaaende Trægrupper og Smaalunde giver det yderligere en egenartet Karakter. Den som Regel frugtbar Jord — dog er der paa Vestsiden en antagelig Strimmel Hede — til- lader det gyldne Korn, baade den lyse Rug, den fyldige Byg og den kraftigt, ranke, gyldne Hvede, at vokse nær ved det bla- nende — somme Tider sortladne — Hav. Alt dette danner et udpræget dansk Billede: »Saaledes er jo dog hele Danmarks Be- liggighed.«

Den, der for fremmede skal beskrive Danmarks Udseende, vil maaske begynde med at bekræfte Skildringen i »Der er et yndigt Land«: Det staar med brede Bøge nær saltens Østerstrand, Det er jo den kendte Karakteristik, hvor meget saa end Naale- træerne er ved at slaa Bøgen ud som det danske Skovtræ. Ingen Steder kan en Østerstrand prale af saadanne Bøgetræer som dem, der i Kongsøre eller Stokkebjerg Skov spejler sig i Ise- fjorden. De er beundret ikke alene af Odsherredboerne og Som- mergæster, men ogsaa af Sagkundskaben langt ud over Dan- marks Grænser.

Geografisk vil man først og fremmest skildre Danmark som Havets og Øernes Land, som Halvøen Jylland og de 500 Øer,

og som Landet med alle Slags Kyster, præget af den evige Leg — eller Kamp — mellem Hav og Land. Behøver man at føre den fremmede andre Steder hen end Odsherred rundt? »Sjæl- lands Skagen« var det Slagord, der blev brugt for at kalde de første jordbesiddende Turister til Rørvig. Nu tæller Navnet Rør- vig lige saa godt som noget andet. Men her er ved Kattegats- kysten den fineste Badestrand, Danmark har at byde paa. Der maa føjes til, at Vesterhavet er af en anden Styrkegrad, vildere og voldsommere, farligere og mere salt at smage paa, og at Klit- terne tilsvarende er af andet Format, pisket op af den barskere Vind end den, der nu forgæves søger at lege med Rørvigs Flyve- sand. Sandet og Klitterne ved det inderste af Sejerøbugten staar ogsaa Maal med det bedste, der findes her til Lands. Blot altsaa blidere og med Lavvande udenfor.

Op som der rundt om findes alle Overgangsformer fra den barske, sandede Vesterhavskyst til Fjorde og Vige med Bøgesko- ven ud til Vandet, saadan behøver man bare at følge Odsher- reds Kyster: Sandstranden med de grønklædte Skrænter finder vi saa skønt som nogen Steder ved Veddinge Bakker, ved Ebbe- løkke, i Nyrupbugten o. s. v., Lyngen og Plantagen har baade Sejerøbugten og Kattegatskysten i rigt Maal, og den grønne Strandbred, der ikke frister saa stærkt til det store Badeliv, men skaber en skøn, sommerlig Idyl, har Isefjordens Kyster i alle Afskygninger lige fra Rørvig Havn til Audebodæmningen — med gode Sand-Badestrande ind imellem.

Den, der i Vestenstorm har staaet paa Gribens yderste Pynt, har vel ikke vandret gennem Skagens yderste Sandørken, men har dog foran sig to Strømme Vand, der mødes over et lang- strakt Rev i en Dramatik, der ikke savner jysk Vælde. Og den, der svæver til Idyllen i det sydfynske Øhav, en af de Perler i dansk Natur, man heller ikke undlader at fortælle fremmede om, vil finde i hvert Fald noget af det samme i Partiet om Rør- vig Havn og i det yndefulde Fjordlandskab ved Nykøbing. Og vilde man spille endnu en jysk Trumf ud og nævne Limfjordens

Sommerstemning ved Veddinge Bakker.

endeløse Perspektiver og dens Belysninger og de pragtfulde Kliner mellem Lemvig og Struer, ja, saa kan Odsherred komme med Udsigten fra Toppen af Anneberg Stræde mod Fjorden og dens Kyster, med Kongsøre — og med Solnedgangen set fra *Klintebjerg*.

Øer har Odsherred kun en enkelt af — naar vi ser bort fra de af Havet nyligt dannede inde i Sejerøbugten og de to udenherreds Øer, man har Udsigten til. Til Gengæld er *Hesselø* en saadan Eventyrverden, at den med sit Dyreliv — Sæler bl. a. — sine Fugle og Blomster, sine forladte Kirkegaarde m. m. saamænd godt kan repræsentere baade de beboede og de ubeboede danske Øer.

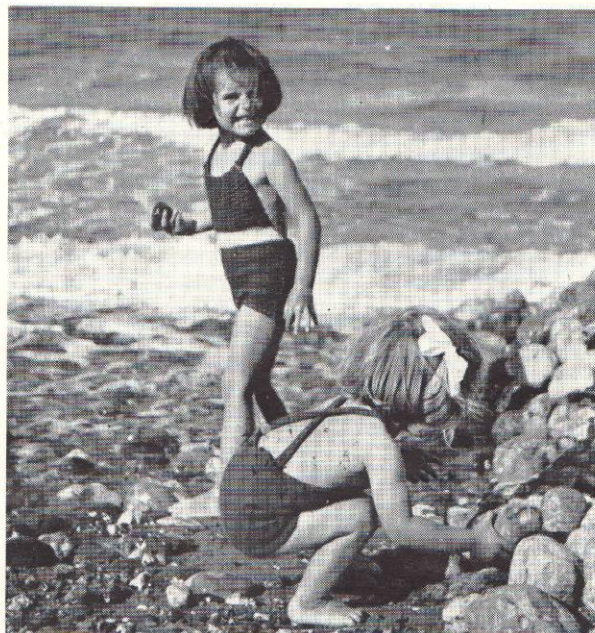
Indadtil, indenfor Kysterne, er Odsherreds Natur et vekslende Spil mellem Bakke og Flade. Skal man prise dansk Landskab, finder man ikke noget mere karakteristisk. Vi har ikke i dansk Natur et specielt »Se Neapel og dø«. Vi har en Kæde af Seværdigheder, som vi plejer at fortælle om og vise de fremmede: Silkeborgengen, Mols Bjerge, Vejleengen, den jyske Hede, som vi endnu har smaa præsentable Pletter af, Nordsjællands Ynde med Skov og Sø, det fagre Østjylland, der kulminerer ved Flensborg Fjord, Sydfyn med de fynske Alper og Idyllerne i Øhavet — og saa de lidt ekstraordinære Attraktioner, Møns Kridtklinter og Bornholms Klippeformationer.

Tag Odsherred rundt. Gaa gennem Hedestrækningerne ved Rørvig og følg *Højsandet*, der vel ikke er noget Himmelbjerg, med *Dybesø* ved sin Fod, men har saa meget at byde paa, at man ikke savner nogen Bjergbestigning. Læg Mærke til Alsidigheden i Odsherreds *Skove*, Løvskovene mod Øst, Naaleskovene i Nord og Vest — med et nyt lille Spring videre for hvert Sommerhus, der bygges — og i alle Afskygninger: de store Plantager mellem *Højsandet* og Nykøbing, den gamle *Ellinge Skov* fuld af Overraskelser, naar man krydser igennem den, de elegante lillabrunne Stammer hos Bjergfyren ved *Høve Strand*, de nye smaa private Fyrretræer, der efterhaanden danner sammenhængende Plantager over Lyngene, *Grevinge Skov* med dens Kongejagter og slet ikke at forglemme den saa lidt kendte *Sonnerup Skov*, der kryber paa Knæ det sidste Stykke ud mod Havet, men bag dette Læhegn gemmer sig den vidunderligste stille Granskov med dybe, stærkt grønne Mostæpper.

Følg Højderyggen fra *Høve* over *Veddinge* til *Vejrhøj*. Helst udenfor den slagne Landevej, saa man faar flest mulige Bakketoppe med. Det er hverken Mols Bjerge eller Tolne Bakker paa den jyske Aas i Vendsyssel eller de fynske Alper Nord for Faaborg; hver har sit Særpræg og Fortrin, men Odsherreds »Bjerge« kan godt være med i Vognen.

De jyske Fjorde er et specielt Træk i dansk Natur. Men staar Nykøbing Fjord egentlig saa meget tilbage? Det er en anden Bue og fladere Land; men det storslaaede har man oppe fra Egebjergs Højder, fra Møllen, f. Eks., eller — mere idyllisk — fra Strandvejen nærmere Anneberg Skov og fra Anneberg Stræde. Og i det hele taget gælder det, at der mere end andre Steder er Luft og Vidde over Udsigterne i Odsherred. Fra Lumsaas Mølle, der nu kun tjener som Udsigtspunkt og Museum, ser man som fra en Flyvemaskine ud over Landet ved Sejerøbugten med Høves »Bjergkam« i blaalig Dis i Baggrunden. Den »Rundhorisont«, som mere svarer til den, man har fra Brejninge Kirke paa Taasinge eller fra det 16 m høje Udsigtspunkt paa den flade Rømø, har man i højere Grad fra Estherhøj og Vejrhøj, men Udsigten fra Lumsaas Mølle kan maale sig med de smukkeste, vi har her tillands. Og følger man Oddenvejen lidt længere ud mod Ebbeløkke, har man et enestaaende Panorama i den lange Landtange, der strækker sig for ens Fødder. Om man saa foretrækker den vilde Natur, set f. Eks. fra de højeste Klitter ved den nordligere Vesterhavskyst, eller det festlige, afvekslende Ø-Land Odsherred, er naturligvis en Smagssag.

Og endelig det Nordsjælland, som man saa ofte nøjes med at vise Udlændinge, der skal have et Indtryk af Danmark udover dets Hovedstad — ja, det gamle Kolerahus yderst ved Isefjordens Indløb kan selvfølgelig ikke sidestilles med Kronborg og Faarevejle Museum ikke med Frederiksborg. Men hvis det ikke var for Afstandens Skyld, vilde man med mindst lige saa stor Stolthed vise Odsherreds Landskaber som de nordsjællandske. Køreturen langs Sundet er noget for sig selv, men paa sin Side har Odsherred en Natur, der i Storhed og Skønhed langt over-

Der bygges Moler ved Kattegat.

gaar, hvad der blot er typisk sjællandsk. Det vilde være nok at standse paa Toppen af Høve Stræde for at give Landets Gæster et Indtryk, de vil huske.

Geologisk set er Odsherred officielt fastslaaet som typisk for hele Danmark. Det nyeste og hidtil fornemste videnskabelige Atlas over Danmark bruger Odsherred bogstavelig talt som Skoleeksempel — der er udarbejdet specielle Tavler til Undervisningsbrug visende i Blokdiagrammer Odsherreds Tilblivelses-historie. Særligt Sagkyndige har tidligere berettet herom i »Det skønne Odsherred« og tillige vist, hvordan Odsherred stadig forandrer Skikkelse i det evige Spil mellem Hav og Land. Den oprindelige »Odde«, der stak ud i Nordvest, var med sine usammenhængende Dele vel ikke stort mere end Halvdelen af det nuværende Odsherred; Havet og Sandflugten har fuget og helet og lagt Kyster til. Og det er endnu i vore Dage ikke en Proces, der er forbeholdt Videnskabsmænd at studere og udregne. Ved flere af Odsherreds Kyster kan enhver følge Udviklingen, tydeligst ved Sejerøbugten, hvor Tangen »Korevlen« er blevet til selvstændige Øer. Og nogle Steder kan man i Sommerferien mere sig med midlertidigt at fremkalde Sandaflejringer ved at bygge smaa Stenmoler ud i Vandet. En enkelt Stormnat er dog nok til at udlette alle Spor og faa Stranden til at skifte Udseende. Baade det store Spil og Feriedagenes Pusleri med Havets Kræfter hører med til Odsherreds Charme. Altid levende, altid overraskende.

Historisk gælder det lige saa fuldt som paa andre Omraader, at man her har et Udsnit af hele Danmark. Vel hører Kongebegravelser kun Sagnhistorien til — som *Kong Øres Høj* ved Kongsøre. Men i levende Live har danske Konger baade i Fortid og Nutid færdedes i Odsherred — fra dengang Kongerne blev kaaret paa *Isøre Ting* og til vor Tids aarlige Kongejagter.

Men lad os begynde med Tiden længere tilbage.

Saa længe, der har boet Mennesker i Danmark, har Odsherred været beboet. Vi ved, at Jægerfolket for ca. 10.000 Aar siden med en Flinte-Pilespids nedlagde Uroksen fra Vig, og vi kender Hjortetaksøksen fra Lammefjorden. Paa Ordrup Næs fandtes for faa Aar siden en Boplads for nogle af vort Lands første Agerdyrkere, der for rundt regnet 4000 Aar siden iøvrigt delikaterede sig med Østers og Fuglevildt som daglig Kost. Køkkenmøddinger, bl. a. ved Nordsiden af den tidligere Klint Sø, mangler heller ikke. Og faa Steder i Landet vidner saa mange Gravhøje og Jættestuer om Forfædres Færd. Bøj Hovedet og Knæene og gaa ind i Dobbeltjættestuen i Troldehøj i Stenstrup, ikke enestaaende, men saa sjælden og imponerende som nogen af de ganske faa af den Slags i vort Land. Se paa de statelige Dysser, der kroner Bakketoppe og er med til at forme Landskabets Profil, besøg hvad der er tilbage af de ærværdige »Syvhojene« eller »Dutterhojene« længere i Syd og se paa de lokale Museers Vaaben og Redskaber og Smykker fra

Sten- og Bronzealder. Det er hele Danmarks Oldtid præsenteret paa en Dagstur. *Solvognen*, det mest berømte af alle Odsherreds Mosefund, tidligere udførligt omtalt i »Det skønne Odsherred«, er helt udenfor Konkurrence. En Sten markerer Findestedet i Trundholm Mose i Højby Sogn.

Følger man Danmarks Historie videre op i Middelalderen, har Odsherred vel ikke fra den mellemliggende Periode noget Trelleborg eller Aggersborg, Vikingelejrene ved Storebælt og ved Limfjorden, men selv om endnu flere Vikingeborge synes at dukke frem, er det dog specielle Attraktioner. Hvis man vil vide noget om Middelalderborge, kan man roligt holde sig til Odsherred. *Dragsholm* fra ca. 1235 regnes for vort ældste verdslige Bygningsminde, bygget af store, tilhugne Kampesten med Mure paa to og en halv Meters Tykkelse. *Dragsholm* er endnu den Dag i Dag et Eventyrsplot fra Fortiden, meget er forandret i Tidens Løb, indenfor de svære Mure staar stadig *Jarlen af Bothwell's* Fangekælder som i hans Tid, og baade som Roskildebispens Ejendom til Reformationen og senere som kongeligt Len har der til *Dragsholm* været knyttet en lang Række af Danmarkshistoriens store Navne.

Mindre imponerende i Dag, men i deres dunkle Historie ogsaa fyldt med Spænding og Dramatik er den Kæde af Middelalderborge, der laa i det nordlige Odsherred, »Borren«, »Næsholm« og »Drosselholm«, hvoraf Næsholm har givet Stof til endnu ikke afsluttede Studier i en anelig Aarrække.

Endnu ældre end Borgene er flere af Odsherreds Landsbykirker, der med Højby Kirke i Spidsen repræsenterer de smukkeste Traditioner i middelalderlig dansk Kirkekunst.

Hele Danmark i en Haandevending! Det er, som man ser, mere end en Talemaade og ikke det bare Pral. Oprindelse og Natur, Historie og Udvikling, landbrugsfaglig Dygtighed, ja, ogsaa Digtning og kirkeligt Røre med Spænding mellem grundtvigsk og indremissionsk Center — man kan gaa det hele igennem og finde et fuldgældigt Udsnit af hvad der gælder for hele Landet.

Og lad os til sidst vende tilbage til Maleren Johannes Kraghs Beskrivelse:

»I Odsherred har for mig Befolkningen spillet en stor Rolle ved min tilbagevendende Forkærlighed for denne Landsdel. Bønderne i denne afsides Egn har aldrig kendt til Livegenskabet, de stod fra gammel Tid under Kronen og var i Kraft heraf langt mere uafhængige end Herremændenes Bønder. Dette Forhold føles endnu — i deres Efterkommeres ranke Rygge og frie aandelige Holdning. Typerne er andre, Tænkemaaden er mere udviklet end paa de fleste andre Steder. Den saakaldte Bondelunhed, det forslagne, som kan træffes ikke mindst paa Sjælland, fandt jeg aldrig der: stolte er Odsherred-Bønderne. Stolt er deres Natur.«

— Det er ikke saa mærkeligt, at Odsherredboen holder af sin Landsdel, af dens Historie og Minder, af dens Bakker og dens Kyster. Og at Sommergæsterne gerne vil have en Aktie med.

Udsigt fra den højtliggende Vallekilde Mark ned over Landtangen »Draget« med Dragsholm, lidt af Lammefjorden og i Baggrunden Vejrhøj. Efter Maleri af Joh. Th. Lundbye. 1840. Glyptoteket.

Odsherreds Malere

Af KAI FLOR

Hornbæk, Skagen, Fyn, Bornholm — alle har de faaet deres særlig markerede Felter paa Landkortet over Kunstens Danmark. Vilde det ikke være utænkeligt, om en Egn med en saa særpræget Karakter, en saa afvekslende Skønhed, en saadan Udtømmelighed af maleriske Motiver som Odsherred skulde savne sine Kunstnere? Det er da heller ikke noget nyt i vor Malerkunst, at Egnen har inspireret til Landskaber baade i Tegninger og Oliebilleder. Længe før nogle af de førstnævnte Egne blev Odsherred fremhævet i vor Landskabskunst. Det var tilmed en af vore mest følsomme Malere, »Yndlingen« i vor Guldalder, *Johan Thomas Lundbye*, der fremfor nogen gjorde Steder som Vallekilde, Faarevejle og Vejrhøj berømte i vor Kunst.

Paa Ny Carlsberg Glyptotek hænger Lundbyes Billede med Udsigten til Vejrhøj fra 1840. Og selvom der her skal tales om de Malere, der i vor Tid som en mere eller mindre tæt forbundet Kreds for længere eller kortere Perioder har været knyttet til Odsherred og gjort Egnen saa at sige til en ny Koloni i dansk Kunst, saa skal Lundbyes Billede dog staa som en Frise over Siden som

den klassiske Syntese af de Træk, der renest karakteriserer denne Del af Danmark, og som det har været Maalet for vore Dages Malere ud fra deres personlige Sind og Form yderligere at fæstne og uddybe i vor Kunst.

Mens Hornbæk og Skagen kom til at betyde ikke mindst en Udvidelse og Fornyelse af Figurmaleriet og den store Folkelivskomposition, særlig i Scener af Fiskernes Liv, har Fyn og Bornholm i første Række været Kilderne til et forfriskende frodigt Væld for Landskabskunsten i en malerisk ren Naturalisme.

Netop til Fynboerne knytter Odsherreds Malere Linien i vor Kunst som Dyrkere først og sidst af Landskabet. Og som Fyns Land har sine Malere fordelt baade ved Faaborg og ved Kerteminde, som Bornholm har det ved Gudhjem og ved Hammeren eller paa Christiansø, saadan er Odsherred et endnu mere vidtstrakt Rige med endnu større Afvigelser mellem sine forskellige Dele fra Grænseegnene ved Holbæk til den yderste Spids af Od-den.

Ganske særlig har Malerne i vore Dage kastet deres Kærlighed paa Egnen med Veddinge Bakker, hvad der

Karl Bovin: Graavejr, Odsherred.

er let forstaaeligt. Man finder ikke nemt et dansk Landskab, der fra Naturens Haand er formet med skønnere plastiske Linier og malerisk rigere Farve. For slet ikke at tale om selve Vejrhøj og Udsigten over »Draget«.

Sejrø Bugt i det hele taget med Høvestrædes betagende Stigning og den dejlige Udsigt over Bugten over mod Odden er uden Sidestykke paa Sjælland. Det skulde da være Udsigten ved »Troldehøjen« paa Vejen mellem Højby og Lumsaas mod Lumsaas Mølle, hvor Vejen bugter sig omtrent som »Lindorm«-Vejen ved Rebild Bakker, med Aasens høje, frodigt bevoksede Rygning paa den ene Side og paa den anden Udsynet over de lave Marker og Strandenge til Sejrøbugten.

Endnu nogle Grader forøges Horisonten — næsten til den hele Runding — fra Lumsaas Mølle ned over de nøjsomme Lyngdrag med de spredte Huse og Gaarde, videre over Sejrøbugtens saa fuldendt svungne Bue med den hvide Skumbræmme og Sejrs lange, lave Tange — endelig næsten som et Landkort: Sjællands Odde strækkende sig ud mellem de to Have til sin Krumning med Gniben, den yderste Spids.

Og vender man Blikket den anden Vej over Kattegat-Siden med Sonnerup Skov, over hvis kompakte Masse af Gran og Fyr Klintebjerg hæver sit grønne Forbjerg, kan man fortsætte til Nykøbing med den særlige Naturafveksling fra Rørvigs Højsand og Klitplantage med Lagunesøerne, Dybesø og Flyndersø, og videre til Annebjerg og Kongsøreskovene med den pragtfulde Bøgebevoksning og de mange Oldtidsgrave.

Overalt i Odsherred har større og mindre Talenter i vor Kunst fundet deres Motiver. Men om det nu skyldes Indtryk fra Lundbyes Kunst eller selve Landskabets Tiltrækning paa Malerne — det var især Egnen omkring

Vejrhøj, der i Midten af 1920'erne kaldte de første af vore Kunstnere derop. Man maa vist tilskrive Kaj Ejstrup Æren for at have »opdaget« Odsherred for vor Tids Malerkunst. Paa hans Opfordring fulgte senere — i 1929 — Karl Bovin og Alfred Simonsen. Det vil sige, at særlig Corners Malere blev den Kreds, der skulde dyrke Motiverne deroppefra. Med Aars Mellemrum fulgte ogsaa Corner-Medlemmer som Ernst Syberg og Rørup.

Alle disse Kunstnere holdt fortrinsvis til paa den østlige Side af Sejrøbugten. Kaj Ejstrup debuterede paa Kunstnernes Efteraarsudstilling i 1926 med et Landskab fra Odsherred, »Bygevejr, Motiv fra Ordrup Bakker«. Han boede i disse første Aar i et Hus tæt ved Ordrup Mølle. Ogsaa fra den gamle Frugthave der har han malet Billeder.

Det var hele Omraadet ved Lammefjorden, der ved sine Kontraster mellem de lave vidtstrakte Strandenge og de højt bølgende Bakker fristede Odsherredmalerne. Betegnende for Ejstrup — og iøvrigt for de fleste af Kredsen — er det, at deres Billeder ikke er i særlig Grad stedfæstede i den Forstand, at det specielt lokale præger dem. Det er Odsherrednaturen i sine almene storladne Drag, det plastisk maleriske (der — maaske ubevidst — ogsaa tiltrak Lundbye), som i Forbindelse med Odsherreds Lys, betinget ikke mindst ved Refleksen fra baade Sejrøbugten og Kattegat, har været disse Kunstneres Inspirationskilde og Maalet for deres Maleri.

Det gælder ogsaa den allerede i 1935 afdøde talentfulde Maler Alfred Simonsen, der kun blev 28 Aar. Det var netop de vide Udsigter oppe fra en Banke eller Aas over Markernes Bøgelinier, som han med saa indtrængende malerisk Følelse fæstnede paa sit Lærred. Det dybt

Ernst Syberg: Efteraarsaften.

Holmer Trier: Landskab. Odsherred.

stemte grønne og det mørke, varme blaa var de Farver, han helst gav sine Motiver.

Ogsaa for Kaj Ejstrup blev det bakkede Markland Hovedmotivet. Han holder af at lade de svagt duvende Linier i de muldbrune eller stubgule Agre skære hinanden i fint rytmisk Sammenspil, som Striberne kan mødes i et buklet Tæppe. Og efterhaanden, som han blev mere og mere fortrolig med Egnen, trængte han ogsaa mere og mere til Bunds i dens Motivverden. Ligesom han i Figurmaleriet i sine kvindelige Modelbilleder tilstræbte den store, enkelt trukne Linie, saadan forenkledede han ogsaa sine Odsherredlandskaber i dristigt svungne, stærkt bevægede Kompositioner, med Markernes Dyr, særlig med Heste. Odsherred fra Nakke til Ebbelykke er jo berømt for sine Husdyr! Og Ejstrup har en Tid med Forkærlighed skabt Indtryk af Hestenes springske Fyrighed paa Baggrund af Naturens ubevægede Ro.

Men ogsaa den ensomt græssende hvide Hest i Landskabet med de udstrakte grønne Flader mod en lav Horisont har han givet en Betoning af malerisk Stemning. Og en Tid var det især i Veddinge Bakker, han skabte noget monumentalt ved at gøre en særlig kuppelformet Banke til Landskabets stærkeste Linie og med den som det faste betagende Holdpunkt at fæstne Vejens Slynge og samle Vegetationens Righed i en koloristisk Helhed, der bevarede Kompositionens storladne Ro.

Mest »fynsk« i sin maleriske Følelse er Karl Bovin. Er det ikke Sybergs tidlige Sommeraften-Billede, man mindes om i Bovins Landskab paa Kunstmuseet »Fra Odsherred. 1932«? Det er en tæt sluttet Komposition af Forgrundens Banke, der hæver sig let, som for et svagt Aandedrag, med Gaardens Huse og Træer som et lidt lavere liggende Centrum for Billedet, der saa faar hele Odsherrednaturens alvorsfulde Vælde i det Højdedrag, der bagved løfter sig med saa smuk en Linie som en vældig Muldens Bølge. Stemningen støttes af det efteraarsbrune i Farven. Men Bovin har ogsaa andre Strengte paa sin maleriske Lyre. Han er netop en frisk Farvens Lyriker, der kan skildre Markerne en Foraarsdag med Solblæst i Tøjet, der hænger til Tørre paa Baggrund af de lyse Marker, saadan som ogsaa Ejstrup har ladet sig friste af Havens blomstrende Syren i et Hjørne ud imod Markerne. Og Bovin holder af at faa Vandet med, saa den levende Flade undertiden med de parallelle Skumstriber fremhæver baade Himlens graa Skylag og Pløjemarkens Pukkel, der med Plovmand og Hest tegner sig i Silhouet mod Havet. Den klare Luft er Bovins maleriske Glæde enten ved Foraars eller Efteraars, saa træder Markerne omkring Vejrhøj med Granlundens mørkere Stræk saa intenst lysende frem i hans Billede.

Naturligt er det, at Ernst Syberg havde taget »Fynboernes«, særlig Faderen Fritz Sybergs maleriske Opfattelse

Viggo Madsen: Paa Vejen til Odden.

i Arv. Men hans intime Indlevelse i Odsherred-Naturen har ogsaa givet hans Billeder et uforveksleligt Præg af Egnen, som han placerer sig midt i ved at stille sig op med sit Staffeli ved et Markhegn eller bag et af Gaardens Udhuse. Her er han Naturen lige inde paa Livet og kan faa selve Solskinnet og Luften med i sin Pensel og sine Farver. Ogsaa han har Sansen for at placere en enkelt Figur i Landskabet for at give det menneskeligt Liv, f. Eks. i Billedet med Manden, der hakker Roer, og hvor Roeraderne fører Blikket fra Skyggen i Maleriets Forkant lige ud i Solen til den lette Marklinie mod Horisonten.

Skønt *Viggo Rørup*, der er født i Kalundborg, før nogen af de andre her nævnte Malere fandt Vej til Faarevejles Bakker, er det dog først i de senere Aar, at han for Alvor har knyttet sig til Kredsen af Odsherredmalerne og er blevet Corner-Medlem (hvad der er ligeved at være ensbetydende, naar det gælder Landskabet!). Men han maler mest i Haven om Huset impressionistisk flimrende og glødende Sol- og Skyggemotiver med Figurer.

Og *Sigurd Swane*, der hører til Grønningens Malere, har saa at sige slaaet Rod i Odsherreds Jord, idet han har Gaard i Nærheden af Sejro Bugt, hvis blaa Vand ofte danner Baggrund for hans store, smukt komponerede Marklandskaber, ofte ved Høstens Tid med de gulbrune Korntraver i Forgrunden.

Til de trofaste paa denne Egn hører ogsaa *Carla Colsmann Mohr*, der har en lille Gaard deroppe og som skif-

ter mellem Motiver fra Markerne, de særprægede Udsigter eller et arkitektonisk fast Punkt i Landskabet som Faarevejle Kirke.

Endelig har paa denne Side af Bugten *P. Ingemann Nielsen* malet mange stemningsbetonede, meget mørke Landskaber dybt fortrolig med Egnen som han er. Og ganske kort har ogsaa *Gregers Jensen* arbejdet heroppe ligeledes i mørkere Toner, mens *Ole Kielberg* har afvundet baade Naturen og Markernes Dyr lysere Toner.

De fineste lyse Klange i vort Odsherredmaleri lyder fra *Lauritz Hartz'* sensitivt stemte Kunst. Han holder til paa Kattegatsiden. Stranden nedenfor Lumsaas og ikke mindst Klintebjerg er hans udkaarne Motivverden. I Mod-sætning til Sejrobugtens Malere, der ofte holder sig til Efteraarstonerne, er der Somrens klare Luft og dens Farvers rene grønne og blaa i hans Billeder. Gang paa Gang har han gentaget Lumaasbugtens buede Rytmelinie med de solblegede, graahvide Rullesten, de smaragdgrønne Skrænter fra Klintebjergsiden og den sarte Luft, karsk som fra Tidernes Morgen.

I selve Odden By har *Viggo Madsen* nogle Aar resideret og i sine Billeder indfanget den særlige sommerlige og høstlige Sølvtoner i Oddenlyset, der kan forene sig saa intimt med de blide Farver i det sandede Landskabs nøjsomme Vegetation.

Nye Generationer rykker frem i vor Malerkunst, og Odsherred øver stadig sin Fortryllelse. Paa et Overgangsstadium finder man *Chr. Torpe*, der har fundet et Sommerotium paa selve Sejro og malet fintføjte Akvareller og ogsaa Oliebilleder herfra og fra Lumsaas Strand.

Og som Vallekilde engang var Udgangspunktet for Lundbye, saadan er nu Vallekilde Højskole blevet lidt af et Samlingssted for Odsherredmalerne, hvor ogsaa Trier-Familiens unge Medlemmer slutter sig til Kredsen og udstiller ved de aarlige Møder paa Højskolen. Dyremaleren *Troels Trier*, der har malet saa mange frodige Billeder af Heste og Køer paa Engene, følges nu af sine Sønner *Ernst Trier*, der ikke alene dyrker Landskabet, men ogsaa den større Figurkomposition, og *Holmer Trier*, der, opvokset i selve denne Verden, ogsaa har dens Natur saa at sige med Blodet i sine Markbilleder med Leddet og de bakkede Linier og en Luft der — som en Gaardmand deroppe engang sagde — aldrig har været brugt. Den vil med Odsherreds mageløse Natur stadig være en Fornylsens Kilde for vor Malerkunst.

DYBESØ

Af K. K. STEINCKE

Selv de i hvert fald i sin tid særdeles levende drenge i Nykøbing Sjæll. havde ondt ved at komme ud af sengen om morgenen. Men når min fa'r undtagelsesvis vækkede sine to med følgende opsang: »Op, drenge, I skal ud og grave orm«, fløj vi ud af sengen, thi så vidste vi, at vi skulle ud at fiske i Dybesø ved Rørvig, hvilken enestående oplevelse vi altid imødeså med den største spænding og glæde.

Enestående, ikke alene fordi man dengang stadig havde bid og mindst kom hjem med 50 store aborrer, medens man nok i de senere år stadig har bid, men aldrig af aborrer, der har en spiselig størrelse. Og det til trods for, at ejerlaget ikke har skyet nogen udgift eller forhandling med sagkyndige både for at forny bestanden ved udsættelse af suder, skaller m. fl. og for at få årsagen til miséren oplyst.

Men også enestående på grund af naturomgivelserne, en overflødig bemærkning for alle dem, der fra Missionskurstedet eller andet steds på Højesande, den høje og lange klitrække, der strækker sig fra Kattegat helt op til Rørvig, har haft lejlighed til at nyde den sjældne udsigt. Neden under en ligger den 40 tdr. land store Dybesø, mod vest omgivet af krat og plantage, der fortsætter i den vældige amtsplantage, som strækker sig langs Kattegat kilometerlangt op imod Nykøbing Nordstrand. Og i en faretruende nærhed af Dybesø, kun med en smal tange imellem, ruller Kattegattets bølger mod land i nord og nordvest. Retter man blikket den vej, ud over tangen og havet, møder man først Klint, der som et højt forbjerg skyder sig ud i havet, og langt langt ude skimter man Sjællands Odde, der fra Lumsås og Ebbeløkke bakker strækker sig flere mil ud i Kattegat. Alt i alt et enestående panorama!

Men er udsigten storslået oppe fra, er opholdet på selve søen til gengæld den rene idyl — navnlig altså i de årtier, hvor man kunne fange ordentlige aborrer eller suder — for det kan jo ikke skjules, at man først og fremmest ror ud på søen for fiskeriets skyld. At ligge i disse idylliske omgivelser, hvor stilheden kun brydes af havets melodiske brusen, ændernes rappen i sivene, strandfuglenes skrig eller regnspøvrernes ensomme fløjt, er en virke-

lig oplevelse, ikke mindst når den synkende sol spreder sit lys gennem plantagen og de mere materielt indstillede fiskere har skyllet det medbragte smørrebrød ned med de tilbørlige øller og snapse, de der i forbindelse med cigarerne siges at have en yderligere stimulerende indflydelse på begejstringen over naturen og tilværelsen i almindelighed, Dybesø med omgivelser i særdeleshed.

Kun 2 gange i de ca. 60 år, hvor disse fisketure for mit vedkommende har været sommerferiens højdepunkter, led idyllen overlast. Den ene dag var vi lige kommet i

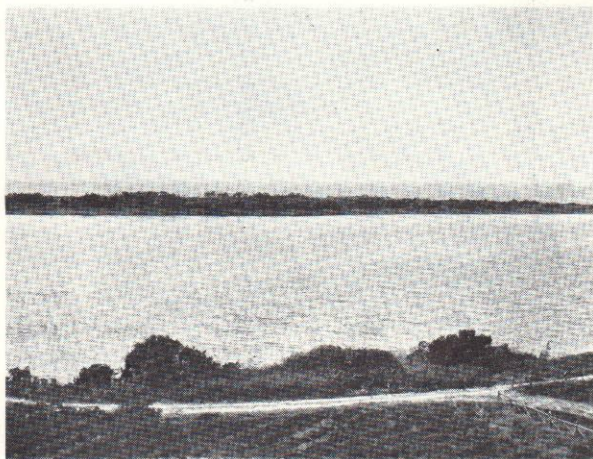
Lystfiskeren K. K. Steincke på Dybesø med en kæmpesuder. Ved siden af sønnen, redaktør Helge Steincke, med en mindre udgave og bagved direktør Otto Andrup.

gang med fiskeriet (min fa'r, hans 2 store drenge og den nu hensøvede apoteker Eilschou), da jeg anmodede sidstnævnte om at række mig ormedåsen, hvorefter man hørte et lydeligt plask. »Men Gud,« sagde Eilschou, iøvrigt med en efter situationen forbavsende rolig stemmeføring, »det

var såmænd ormedåsen, der pluttede udenbords; han havde været så optaget af at stirre på floddet, at han rakte dåsen baglæns ud over rælingen. Selv min ellers stiltfærdige fader havde al sin selvbeherskelse behov for ikke at eksplodere, men efter et kortvarigt krigsråd red jeg ham i land, hvorefter vi kravlede op over Højesande til den gamle gårdejer Lars Niel'en for at grave orm. Dette arbejde overdrog han dog sine medhjælpere, medens vi andre forslog tiden med at drikke »gammelt-øl«, der sikkert har været af fortrinlig karakter i modsætning til min mave; denne protesterede nemlig i resten af den iøvrigt stærkt forkortede medetid.

Den anden gang, vi fik en fisketur delvis ødelagt, var skylden ikke apotekerens, men Vorherres, idet vi pludselig blev overrasket af et forrygende tordenvejr med regn og blæst af rent skypumpeagtig karakter, et uvejr, der gjorde det næsten umuligt at ro ind til bådehuset, hvor vi da også arriverede som druknede mus med alt drivende af vand og båden halvfuld af samme substans, alt i alt en omgang, man ikke glemte lige med det samme. Men bortset fra disse 2 hændelser har Dybesø gennem en menneskealder kun skænket mig glæde og mindeværdige stunder.

Søen med nærmeste omgivelser tilhører iøvrigt en halv snes samejere, ligelig fordelt mellem Nykøbing og Rørvig. Hver andelshaver har adgang til 3 fisketure, og hans part går efter hans død i arv efter lovgivningens almindelige regler, hvis han da ikke har solgt den, hvilket dog ikke er hændt inden for min slægt. En gang om året afholdes der generalforsamling, tidligere på Rørvig kro, nu på Missionshotellet. Det ubestridelig vigtigste på dagsordenen er spisningen, der i gamle dage stillede de største krav til ens kræfter og modstandsdygtighed i enhver henseende, og det har altid forbavset mig, hvorledes min nøjsomme og ædruelige fader stod disse strabadser igen-

Dybesø med Kattegat bag plantagen, hvor den smalle tange begynder.

nem; men på den anden side havde han stor ærbødighed for alt, hvad der havde med nedarvet tradition at gøre.

Nå, hvorfor fiskeriet i Dybesø år for år er gået tilbage, er jo et problem, der i første række interesserer ejerne og ikke offentligheden i al almindelighed, medmindre da denne tilbagegang står i forbindelse med, at vandstanden i denne ejendommelige sø lidt efter lidt synker, således at der kan være fare for søens forsvinden engang i fremtiden, en skæbne der har ramt adskillige andre mindre indsøer.

Om denne udviklings sandsynlighed eller om årsagerne må man imidlertid rådspørge den sagkyndige videnskab.

Derimod er der en formentlig mere nærliggende fare ikke for søens udtørring, men for hele dette skønne naturpartis forsvinden, en fare som vil påkalde interessen hos enhver naturelsker, først og fremmest hos dem, der i praksis giver sig af med naturfredning.

Jeg tænker i denne forbindelse ikke på den vandalisme, som de stedlige naturfredningsvenner ikke har formået at forhindre, m. a. o. »den række imiterede »bjælkehuse«, som er stillet op derude, og som næsten har ødelagt hele idyllen«, for at citere en af »vennerne«, fabrikant A. Skjerbæk.

Hvad der i så henseende er forpasset, lader sig jo ikke ændre! Men af tangen ud mod Kattegat er dog nu et stykke på 2-3000 alen fredet, og det samme gælder 1 td. land ved Missionshotellet, der ligesom plantagen af fredningsnævnet er sikret mod bebyggelse.

Nej, med udtrykket ovenfor om hele dette skønne naturpartis forsvinden tænker jeg på den efter mit lægmandsskøn alvorlige fare for, at Kattegat skal bryde igennem den smalle tange og udslette hele Dybesø med nærmeste omgivelser, hvilket fra ethvert synspunkt ville være yderst beklageligt. Jeg véd da også, at der for nogle år siden rettedes en henvendelse til naturfredningsmyndighederne og mener at vide, at spørgsmålet blev afvist af Overfredningsnævnet, der, så vidt jeg husker, meddelte, at der ikke ville være fare for, at Kattegat kunne gennembryde klitten de første 25 år.

Op nu har jeg den største respekt for alle myndigheder, specielt for dem, der begynder med »over«. Men, alligevel! Sikker på, at Overfredningsnævnet har en sådan kontakt med Vorherre, at man har modtaget et løfte om udeblivelse af en »julestorm« i de første 25 år, det er jeg ingenlunde, og jeg synes derfor, man skulle rejse spørgsmålet om en sikring af denne lille del af kysten påny, selv om man også, som anført af sognerådsformand Carl Olsen over for dette værks udgiver, er belært af de bitre erfaringer, man har høstet ved rejsningen af fredningssager i Rørvig (jfr. Skansehagen). Men, på'en igen!

Ingen i eller uden for Odsherred vil undvære den perle af naturskønhed, der knytter sig til navnet Dybesø.

Tuschtegning af Harald Moltke. Udsigt mod Øst.

Malerhuset ved Nekseløbugten

Grevinde Else Moltke, gift med maleren Grev Harald Moltke, købte i 1937 et bondehus under Dragsholm. I det følgende giver Else Moltke nogle naturindtryk og oplevelser fra egnen der.

Huset er omspændt af buketorn. Det ligger på en skrænt over havet. Mod land ser man »Bjergene«, et stykke landskabelig mosaik, sammensat af forskellige marker, hvis grønne eller gyldne firkanter ornamenteres af småskov og krat, med selve Vejrhøj som en krone øverst oppe.

Fra mit hjem på Nørager så jeg, så længe jeg kan huske tilbage, fra Kløveshøj, som lå udenfor på marken, over mod Ods herred og skimtede de fjerne »bjerge« længst ude i nord. I sigtbart vejr kunne man herfra tælle 53 kirketårne.

Dragsholm hørte ligeledes til blandt mine første erindringer. Slægterne Moltke og Zytphen-Adeler var beslægtet — idet min oldefar, gesandten grev Carl Moltke til Aagaard, Conradineslyst og Nørager var broder til geheimerådinde Bertha Adeler på Dragsholm. De var begge børn fra Bregentved, og deres far

var den på Frederik den 5.s tid så mægtige overhofmarskal grev A. G. Moltke. Derfor var der fra tiden omkring slutningen af det 18. århundrede og lige til den sidste ejer af Dragsholm, lensbaron F. Zytphen-Adeler døde, stærk samhørighed mellem de forskellige familiemedlemmer. Min far var altid med til jagterne både på Ordrup Næs og på selve Dragsholm, og den Zytphen-Adlerske søskendekreds hørte til vort hjemms vennekreds i glæde og sorg.

Da vi flyttede ind i Malerhuset i eftersommeren 1937, havde begge de to store herregårdshjem lukket sig for stedse. Alligevel boede jeg sammen med min mand og lille datter hele den sommer på Nørager i det halvtomme hus og ordnede opbruddet efter min fars død samme år, som forandrede et elsket samlingssted til nogle halvtømte sale. Ved hjælp af fortidens klunke-

Skt. Hansaften uden for Malerhuset.

Maleri af Harald Moltke.

møbler fra loftet og gæsteværelserne blev der beboeligt for os endnu en lille tid, og når aftensolen kastede sit skær hen over de store plæner, fløj hejren som sædvanligt op i et af havens højeste træer, mens skovduernes kurren lød med samme sødme, som jeg huskede det fra mange lykkelige somre.

Det var en stor overgang at komme fra herregården til det lave hus. Man kunne nå loftsbjælkerne blot ved at række hånden i vejret. Høje mennesker måtte lære at bøje deres hoved, og man skulle være forsigtig over dørtrinene ...

Terrainet udenfor var derimod stort og rummet vidt til alle sider — farverne lysende skønne. Det korngyldne land, det blå hav og det hvide slot der henne i kyststrunden. En storhed, vi delte med alle, og ingen derfor kunne misunde os ...

Ude langs grøftekanterne genfandt jeg de samme markblomster, som havde smykket min barndomsegn, en stauderabat, som kom af sig selv uden en gartners kyndige pleje og farvede vejkanterne så voldsomt som en malers mest hektiske palet. Hjemme havde de vilde blomster holdt sig i ærbødigt afstand af den veldyrkede herregårdspark, men her groede de lige op til huset og dannede en have: Slangehoved og Oksetunge, blå og stive i stilkene, smukt grupperede fra naturens hånd mellem mægtige Kongelys og strålende Valmuer. Alt fandtes her, krybende Vikker, blodrøde Storkenæb, lyserød Krageklo, hvide Præstekraver og skærmpflanter, lilla Kampanula, alt omslynget af den yndefulde Snerle, Jomfru Marias silkesærk.

Bondehuset blev hurtigt til et »Malerhus«, og somrene, der

fulgte, blev brugt med flid og inspiration af ham, for hvis skyld det var købt.

Her havde han straks følt lyst til at male og slå sig ned, den første gang vi kom forbi på en tilfældig udflugt. En lang række landskaber, interiører, figurbilleder og blomsterstudier er udgået fra dette sted og smykker væggene, ikke blot i Danmark, men i Norge og Sverige, ja, endog i Amerika.

Mens kunstneren arbejdede inde og ude, gik jeg på opdagelse i det store terrain. Det lignede med sine mægtige bakker det Vestsjælland, hvor Nørager lå, og hvor jeg endnu de første to somre havde mit faste tilflugtssted. Fra bondehus til herregård! — Det blev titlen på en bog, som jeg udgav 1941.

Malerhuset var en oplevelse, lige fra morgenen til aften. Man vågnede med solen, vækket af de skrigende måger og af de masser af spurve, med hvem vi deler vort malerhus. De lavede en støj som snurrende propeller i luften, når de brusede og susede ud af bukketornskrattet.

Man mærkede mystikken om aftenen, når mørket faldt på, og en dramatisk stemning steg over landet. Når alle omrids indhylledes som i et slør, så at gærder og krat fik lighed med mærkelige fabeldyr, der klatrede op mod toppen af Vejrhøj — sådan som vi mennesker klatrer møjsommeligt fod for fod, for at nå det tilsidst ...

Længe stod jeg ved mit vindue ved nattetid og hørte en klokke ringe over den ensomme kyst. Slotsuret på Dragsholm slog tolv. Midnatstimen var inde. Her, hvor den fangne jarl af Bothwell havde talt nattens timer, og som Marie Stuart i Schillers sorgespil kastet længselsfulde blikke mod fiskerbåden:

»Ak, dette svage redskab frelse mig kunne ...«

Den tid er forbi — her på stedet — da dømte statsfanger sad indemuret i mørke tårne uden en lysstråle, uden et håb, — da tortur aftvang dem vilde skrig, som kvaltes af de tykke mure. Nu lyder kun slotsurets slag ved midnatstid, fiskerens båd gynger neden for skrænten, og aftenens harmonikamusik fortøner sig ved »Pigernes grav«, hvor de stedlige kærestepar holder stævne-møder.

I gamle dage tog man ulykkelig kærlighed så alvorligt, at to søstre ifølge sagnet druknede sig, fordi de elskede den samme mand og ikke begge kunne få ham. Menneskene her var lige-som tryllebundet, indkredset af naturens væld. Særlinge med troldepræg berettes der om. Mange ungkarle endte som sygelige pebersvende. Selvmord var ikke sjældent.

Nu går det ikke de unge så nær til hjertet. Karlene skifter pige hvert fjerdingår, og pigerne finder en ny. — Man skal tale med de gamle, hvis man vil kende noget til egnens særlige sjæl.

At lytte til gamle menneskers tale har altid for mig i mindet hørt sammen med lindeduft og biers summen. Det var jo under den store lind uden for hovedbygningen hjemme, lige ved køkkenet, at man sad og bælgede ærter sammen med nogle af folkene, mens husjomfruen vimsede ud og ind, regerede og formanede: »De store for sig!«

Af og til hændte det, at en af de små piger nedlagde arbejdet for bedre at høre, hvad den mundrappe kone fortalte, hun, der aldrig kunne glemme, hvor spartansk hun havde haft det i sin opvækst.

»Som jeg siger jer,« lyder hendes skarpe stemme, »i mine unge dage var en tjenestepiges løn kuns ulden af et får! Hun skulle selv karte og spinde den i sin fritid. Det måtte foregå i de måneklare nætter, for lys var der ikke råd til! — Pas godt på jer løn, tøser, at I ikke ender på støtten!« ... Når hun sagde »støtten«, mente hun alderdomsunderstøttelse, i hendes øjne den største skam, der kunne times et menneske.

Else Moltke (i midten) med sine to børnebørn Else og Eivind.

hende noget. Underligt blege var de — og deres øjne så røde som blod. Hun turde ikke gå nærmere og trak døren li'så stille til igen. — — — Sådan gik konernes snak for mange, mange år siden under linden.

I mit nye sommerhjem mødte jeg påny fortidens røster.

Det kunne hende, når jeg sad i min lave stue i Malerhuset, — at det bankede på døren, — og der stod gamle Niels Nielsen fra Asen. Han vidste, her var interesse for de gamle sagn, som han i sit lange liv havde samlet. Døv, som han var, blev det til en enetale, hvor stedets beboere fra fortiden manedes frem. Han vidste besked med de tidligere generationer af slægten Zytphen-Adeler. Søn af en mand, der var født omkring 1790 og hverken kunne læse eller skrive, kun lige akkurat sætte sit navn på et papir, havde han rod langt tilbage i fortiden og en klar hukommelse.

Som sognets betroede mand var han også kommet rundt i de små, fattige, lerklinede hytter, som nu er sunket i grus, men hvis rester man genkender — lidt bukketorn, der står som et hegn mod havet uden noget at beskytte.

Bag sådan en hæk boede Høns-Grethe, ganske alene, hun var lidt til en side, men fik lov at gå på arbejde oppe på Dragsholm, når det var høstens tid, eller at passe høns. Hendes hus faldt mere og mere sammen, hendes seng, der kun var udstyret med halm, dannede en del af den ene husvæg, og hun stoppede klude i de huller, som blev for generende. Flytte ville hun ikke, og indblanding tålte hun nødig. En dag viste hun ham sit brudeudstyr, en fin hvid kjole og et slør. Hun havde været forlovet og var blevet svigtet, derfor blev hun sær og ensom. Nu tog hun det løfte af ham, at han skulle sørge for hendes begravelse. Hun ville klædes i sin brudedragt — for første og sidste gang i livet. — Det blev dog ikke således — han var på rejse, da hun døde, og en eller anden havde tilegnet sig den kostbare

dragt. Vinden suser uhindret hen over tomten, hvor Høns-Grethes hytte engang lå ...

Overtroen lever stadig i folkemunde. Jeg taler tit med en af konerne i »Bjergene«, en af disse gammeldags typer, nøjsom, altid med et smil og en lun bemærkning parat. Hun har boet hele sit liv der på egnen og som ung tjent på Dragsholm. Som alle, der har haft sin gang der, er hun indfanget af det ældgamle slots mystik. Stedet hypnotiserer en, så at man ser syner, undertiden ved højlys dag.

»Ja, se, det har jo altid spøget deroppe,« siger konen. »Jeg ved om en mand, som kom hjem til Dragsholm en nat — han så en hvid skikkelse, der lænede sig ud over rækværket ved voldgraven.

Dengang jeg som ung tjente deroppe, kendte jeg en karl, som var kæreste med en svensk pige. Blenda hed hun. Blenda havde en søster, der gjorde nar af alt det vrøvl om spøgeri. Det var en aften, da de skulle følge hende hjem til hendes plads i Møllegården, og de talte om den hvide dame, som engang imellem viste sig der på vejen.

»Lad hende bare komme frem!« sagde hun.

De andre kunne ikke forstå, hvorfor hun pludselig knugede

Husets datter Rose elsker at male og dekorere.

Vandet hentes.

sig ind til dem og næsten ikke kunne gå, så at de måtte slæbe hende af sted imellem sig, indtil de var kommet forbi stenhøjen. Bagefter sagde hun:

»Nu skal jeg aldrig mere sige, at jeg ønsker at se hende, for nu har hun trykket sig tæt forbi mig i sin hvide kjole. Jeg så hende ganske nær ved ...«

Der var også en ung mand, som sad med sin pige deroppe ved springvandet — de så hende komme svævende — hun er altid i hvidt.

Men oppe i Vejrhøjsskovene er det en sort dame, folk ser. Jeg husker en mand, som har set hende — han var helt hvid i ansigtet, da han kom hjem til Dragsholm, hvor vi tjente sammen. — De ved nok også, at der kommer en vogn med fire heste op for døren om natten? Jeg har aldrig hørt det selv, men det siger de ...«

»Har De i det hele taget selv oplevet noget overnaturligt,

eller er det altsammen ting, folk har fortalt Dem?» spørger jeg. Hun tøver lidt med svaret.

»Der er jo noget, som altid passer — jeg mener, at man skal sørge for at have en krans med evighedsblomster hængende over sin dør — så slår lynet aldrig ned. En hvid roe i marken er en sikker spådom om, at der sker et dødsfald på den nærmeste gård, inden året er omme. Det slår aldrig fejl.

Lige før mit lille barnebarn døde, skød der en blomst med hvide blade op i haven. Jeg tog bladene af — kunne ikke lide at se det — men man kan ikke holde døden borte.

Bedstemor fortalte, at når de sad i stuen på Borrevang, hvor hun tjente, kunne lyset pludselig gå ud. Så stak de en stoppenål i lyset, og det hjalp. Der var vist begået mange forbrydelser der på stedet gennem tiden, og for troede man, at man kunne lukke alt troldtøj ude, hvis man stak en stoppenål i jorden.

Min mor blev sendt ud nytårsnat for at sætte en stoppenål i hvert hjørne af marken, så troldtøjet ikke kunne komme ind. Hun snød sig fra det, gik ind i det nærmeste hus og drak kaffe.

De slog også kors for alle fadene nytårsaften i hendes tid.

»Kan man sige, at overtroen stadig eksisterer mellem folk her?»

»Ja, når hagen klør, så spår det lig. Jeg mærkede godt, at min hage kløede, dengang den lille dreng døde nu i foråret. Men se, der hoppede en skade over vejen. Det betyder, at vi får gæster, så nu må jeg se at komme af sted.«

Lad os blive fri for de gamle amnestuehistorier, vil nogle sige.

For mig hører de sammen med stedets poesi, ligeså vel som vindens susen, mågernes skrig over havet og de vilde blomsters stærke duft. De minder om harmonikaens toner, som endnu, — uforstyrret af tidens støj og tempo — giver genlyd fra »Pigernes grav«.

... Mange mennesker har i husets levetid (ca. 80 år) haft deres hjem her. Det hænder, at en eller anden kommer hen til lågen og beder, om de endnu en gang må sidde på bænken uden for sydgavlen. Nu har det været vores i 15 år, og de forskellige gæster har bøjet hovedet under de lave bjælker. Et uanseligt sted med en kongelig beliggenhed. En guldgrube for en maler at øse af.

Lige meget hvorhen man vender blikket — i nord, øst, syd eller vest — er der stadig nye skønheder at opdage. Som barn søgte jeg i kikkerten fra Kløveshøj at finde Vejrhøj, som min far gerne viste mig. Nu ser jeg mod syd og finder de svage omrids af bakkedraget hjemme.

I Husmandsstedet paa Lyngen

Af ELSE BREMS

Paa et af de dejligste, fredeligste Arealer paa Gudmindrup Lyng har den kongelige Operas straalende Kunstnerinde, kgl. Kammersangerinde Fru Else Brems indrettet sit Sommerhjem i et gammelt Husmandssted med Straatag og blaa Vinduer og Stalddøre. Else Brems er af Kritikken ofte blevet prist for ved Siden af sin Stemme og sit Sceneydre at have en sjælden Evne til at give en levende Menneskefremstilling. Mennesket bag Kunstneren synes i særlig Grad at trives vel ved Sejerøbugten. Fru Else Brems skriver:

Odsherred er for mig en gammel Kærlighed. Jeg lærte Odsherred at kende allerede i Aarene før Krigen. Det var dengang især Veddinge Bakker og dengang havde jeg egentlig tænkt, jeg vilde have et Hus paa Ordrup Næs. Men saa fik jeg tilfældigt fat paa det gamle Husmandssted paa Gudmindrup Lyng. Det er et ældgammelt Hus og paa dets Plads har staaet et Hus før det. Huset var, da jeg overtog det, indrettet med Stald og Lo i den ene Ende. Der var noget at tage fat paa, men det var morsomt at skabe det om til mit Brug. I det ydre er det ikke meget forandret og indvendigt er der ogsaa lavet saa

Mine Forældre og min Søn kan ogsaa lide det gamle Hus.

lidt om som muligt. Spisestuen i Loen ligner maaske nok ikke de fleste Spisestuer. Men jeg synes, at jeg har faaet det rart og hyggeligt. Desværre kan jeg som Regel ikke være i Huset mere end en Maanedstid om Sommeren og saa i Paaske- og Pinseferien. Men noget bedre Sted til at slappe af og leve skjult og stille kan man vist vanskeligt finde.

Odsherred har noget over sig, som jeg slet ikke ved Ord for. Jeg tror, det er Luften og Belysningerne — og saa selvfølgelig Vandet og Bakkerne og Udsigterne. Hvor mit Hus ligger, er der ganske vist ikke Bakker. Det er Sletteland ud mod Sejerøbugten. Men der er noget uendeligt beroligende i de lange, rolige Linier i det flade Lyng- og Græsland.

Vi venter paa The og et enkelt Solstrejf. Sommeren 1952.

Sjællands hjørne i nordvest

AF

OLAF ANDERSEN

*Sjællands hjørne i nordvest,
døbt i bølgeskum og blæst,
strømmes drift og bygers drev
om din oddes blinde rev.*

*Solvogns fælg,
glimt af helg
bagom tusindårigt svælg,
Gnibens tunge kæmpeknold
bilser os fra hedenold.*

*Men dit åsyn skifter brat
fra det stride Kattegat
til den blide Iseffjord,
hvor velsignet bøgen gror.*

*Vippers flod
slår imod
dyssens blomsterskjulte fod.
Stræng og stolt din isrand står
som i Danmarks tøbrudsvår.*

*Gammelt er dit navn og ry,
skønt din købing nævnes ny.
Ingen mundkurv folket bandt,
når Isøre-tinget randt.*

*Tændt i glød
atter lod
djærve ord i morgenrød,
da en grundtvigsk folkesang
under Vejrbojs kuppel klang.*

*Sten på Odden mæler tyst
om en sagabåren dyst.
Fårevejles skumle krypt
mumler dystert, skæbnedybt.*

*Fri og glad
følges ad
ungdom under skæmt og kvad
til en lysets høresal
for at bryde sindets al.*

*Sjællands hjørne i nordvest —
når jeg kom her som din gæst,
mindegrubers malm jeg fandt,
som til jord og saga bandt.*

*Stort og frit,
milevidt
lokkende til langvejsridt
imod havblå kimingsbryn
står dit billed for mit syn.*

Vi er Børn af Sol og Sommer.

SEJERBORG

De københavnske Søndagsskolars Sommerlejr i Odsherred

Af INGER SCHJØRRING

Inger Schjørring, der er Datter af afd. Birkedommer i Nykøbing Sj. J. S. Schjørring, er Medlem af Københavns Søndagsskoleudvalg og fortæller her om »Sejersborg«, der nylig har fejret 25 Aars Jubilæum.

Det skønne Odsherred har mange Sommergæster. Men de bedste, de gladeste og de mest taknemmelige af alle disse Sommergæster, mon det ikke er de mange, mange smaa og store københavnske Søndagsskolebørn, der Sommer efter Sommer henter Sundhed og Kræfter baade til Legeme og Sjæl paa de københavnske Søndagsskolars store, smukke Sommerlejr, der ligger ved Høve Strand ved Sejrobugten.

Her oplever disse smaa Københavnerne, mange for første Gang i deres unge Liv, Skoven og Stranden, den friske Luft og det vide Udsyn. Her bliver det Virkelighed, som Børnene saa mange Gange har maattet nøjes med at synge om inde paa Stenbroen:

*Vi er Børn af Sol og Sommer,
men i Slægt med Blæst og Regn,
vi er født, hvor Bøgen grønnest,
og i Ly af Hæk og Hegn,
Der er Sang i Sprogets Toner,
der er Sang i Mindets Røst,
der er Sang, naar Havets Bølge
ruller ind mod Klit og Kyst.*

(Gunnar Jørgensen).

Det var den 21. Juni 1938, at Grundstenen blev nedlagt til »Sejersborg« af Københavns Biskop, Dr. theol. Fuglsang-Dam-

gaard. Tidligere havde de københavnske Søndagsskolars Sommerlejr haft til Huse i nogle laante Barakker i Horserødlejren i Nordsjælland. Men Udgifterne til Vedligeholdelsen af disse Barakker blev større og større, samtidig med at Ønsket om en egen Søndagsskolesommerlejr blev stærkere og stærkere.

I 1931 nedsatte Københavns Søndagsskoleudvalg et særligt Lejrudvalg med Snedkermester Alfred Olsen som Formand. Meningen var, at dette Lejrudvalg skulde forberede Opførelsen af Søndagsskolernes egen Sommerlejr, og da man havde sikret sig en dejlig Grund i Odsherred med en Sandstrand, der ypperligt egnede sig som Badestrand for Børn, begyndte man at samle Penge sammen til at bygge for.

Selvfølgelig var Søndagsskolebørnene selv med i Foretagendet. De samlede Mursten sammen til deres egen Sommerlejr. Det skete paa den Maade, at hvert Barn, der havde Lyst til det, i sin Søndagsskole kunde faa udleveret en lille Pose. I den skulde der samles 28 Øre sammen, den nøjagtige Pris paa en Mursten til Sommerlejren. Denne Form for Indsamling var lige noget for Børnene, saa der kom paa denne Maade et godt Bidrag ind til Byggefonden.

Og saa var der jo ovenikøbet nogle af de mindste blandt Søndagsskolebørnene, der troskyldigt kom dragende med en virkelig

Ved Pejser.

Mursten i Legevognen for at aflevere dette lille Bidrag in natura til »vores egen Sommerlejr« i deres Søndagsskole.

Hver eneste Sommer kommer over otte Hundrede københavnske Søndagsskolebørn paa Sommerferie paa Sejerborg, fordelt paa fire Hold à fjorten Dage. Det første Hold ligger inden Sommerferien og er for Smaa børn paa seks-syv Aar, den saakaldte forsømte Alder, hvor Børnene er for store til at komme ud med Børnehaverne og for smaa til at blive sendt paa Landet gennem Skolerne. De tre andre Hold ligger i Skoleferien og omfatter skolesøgende Børn i alle Aldre, lige fra de yngste, de syvaarige, til de store i Gymnasieklasserne. Ikke mindst for Enebørn er det af stor Værdi, at Piger og Dreng, store Børn og smaa Børn kan færdes naturligt og kammeratligt sammen, her paa Søndagsskolernes Sommerlejr som i et godt Hjem med en stor Søkendeflok.

Efter Sommerferien har forskellige Menighedsbørnehaver kunnet benytte Sejerborg til Lejrophold, ligesom Søndagsmissionen har laant Lejren, saaledes at Søndagsmissionen og deres Smaa børn i Eftersommeren sammen har kunnet nyde Odsherreds dejlige Natur. Endelig kan de største Søndagsskolebørn fra tretten til seksten Aar holde Efteraarsferie paa Sejerborg, noget der er ganske særlig eftertragtet, mens Paasken og Pinsen bruges til Sammenkomster for Søndagsskolearbejdere.

De sidste Aar under den tyske Besættelse maatte alt dette indstilles, idet Tyskerne beslaglagde Lejren. Først til Soldater, senere til Flygtninge. Ødelæggelserne baade ude og inde var særdeles grundige, men Snedkermester Alfred Olsen, der har Æren for at Lejren blev bygget, tog endnu engang en Tørn sammen med sit Lejrudvalg og fik Bygningerne sat i Stand og paany samlet Inventar sammen, saaledes at Lejrens rette Beboere, de københavnske Søndagsskolebørn, atter kunde rykke ind i deres egen Lejr i Sommeren 1946.

Hele Vinteren igennem sparer smaa og store københavnske Søndagsskolebørn sammen til et herligt fjortens Dages Ophold paa deres egen Sommerlejr. Hovedreglen er nemlig, at Søndagsskolebørnene selv betaler deres Ophold paa »Sejerborg«. Det kostede i Sommer fyrretyve Kr. for et Barn i fjorten Dage. Det samme Beløb betaler forøvrigt de mange københavnske Søndagsskolearbejdere, der Aar efter Aar ofrer deres egen Sommerferie for at følge deres Børn til »Sejerborg« og lave Mad til dem, gøre rent og sidst men ikke mindst: føre Tilsyn med Børnene.

Sammensparingen foregaar paa den Maade, at hvert Barn, der ønsker det, i sin Søndagsskole kan faa udleveret en Sparemærke-

bog. Hver Søndag kan hun eller han saa købe et Sparemærke til 25 Øre, der indklæbes i Bogen. Naar denne er fuld af Mærker, er den hele femten Kr. værd og kan anvendes som delvis Betaling for et Sommerferieophold. Og samtidig har lille Lone og store Mogens lært lidt om den gode, gammeldags Dyd, der hedder Sparsommelighed, og om, hvad man kan opnaa, naar man lader være med at klatte alle Lommepengene bort til Slik og Biografure.

Det er et Gennemsnit af hele den københavnske Befolkning, hvis Børn gaar i Søndagsskole. Og de allerfleste af Børnenes Hjem — og dette gælder i høj Grad ogsaa de Hjem, der aldeles ikke kan kaldes for velstillede — sætter selv en Ære i at betale for Børnenes Ophold paa Sejerborg. Men naturligvis er der mange, mange Hjem, ikke mindst der, hvor Mor er ene om at klare Dagen og Vejen, hvor det kan knibe med at skaffe de fyrre Kr., selvom Barnet selv gør sit bedste for at hjælpe til ved at spare en Mærkebog paa femten Kr. sammen ved at gaa Byærinder, køre Tur med Barnevogn eller tage en Budplads i en Forretning.

Derfor har Søndagsskolernes Sommerlejr en Fripladsfond (Giro 256 50), hvortil enhver, der vil hjælpe et lille forventningsfuldt københavnsk Søndagsskolebarn til en halv eller hel Friplads, kan sende et Beløb, stort eller lille. Paa den Maade kommer mange Børn, der ellers ingen Sommerferie vilde faa, dog fjorten herlige Dage paa Landet i det skønne Odsherred.

Dette gælder ikke mindst de mange tapre smaa Storesøstre med betydeligt mere Arbejde og med langt større Ansvar end der normalt burde kunne lægges paa saa spæde og spinkle Skuldre.

Prinsessens to Friere.

Disse smaa Storesøstre, der mere end andre Børn trænger til Sommerferie, men som alligevel ikke altid kan komme afsted hjemmefra.

Disse Smaapiger paa tolv-tretten Aar kan meget hyppigt komme paa Landet hele Skoleferien gennem deres Skole. Men deres Mor, der selv maa arbejde udenfor Hjemmet som Ene- eller Medforsørger, kan ikke i hele seks Uger undvære Storesøsters Hjælp

Morgenvask.

i Huset og til Pasning af de mindre Søskende. Men jeg ved af personlig Erfaring, at kommer Hannes eller Birgits Søndagsskolefrøken med Tilbud om en Friplads i de fjorten Dage paa Søndagsskolernes Sommerlejr, saa kan Mor altid ordne sig saaledes med sin egen Ferie, at hendes store Pige kan komme afsted og opleve fjorten sorgløse og solbeskinnede Dage ved Høve Strand.

Saadan en Sommerdag paa Sejerborg begynder Kl. syv om Morgen. Saa lyder Trommen eller Hornet, og saa staar man op. Klokken otte samles alle omkring Flagstangen, og Flaget hejses under Sang. Derefter gaar man samlet ind i Spisesalen, hvor Grundtvigs skønne Sal-

me: »Giv mig, Gud, en Salmetunge« synges:

*Himlene din Glans forkynde
Lad hver Morgen mig begynde
Dagen med din Pris!*

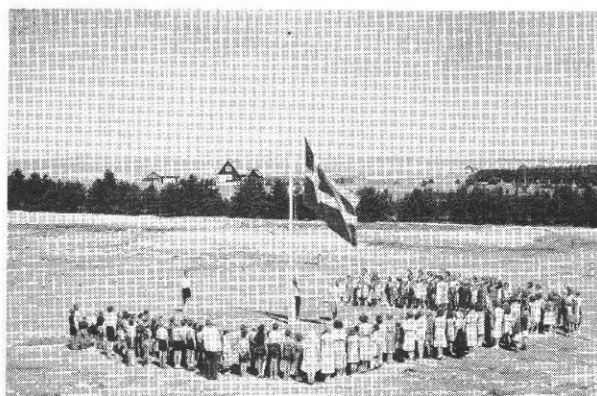
Efter Morgenmaden, Havregrød, Mælk og Marmelademad i ubegrænsede Mængder, samles alle til en kort Morgenandagt, og saa er der Liv og Leg og glade Dage hele den udslagne Formiddag. Børnene er delt i Bordhold paa en tolv Stykker med en Leder, der har Ansvaret for Børnene og skal tage sig særligt af dem. Saa vidt muligt er denne Leder fra Børnenes egen Søndagsskole. Børnene kan gaa Tur med Lederen. De kan spille Fodbold eller Haandbold, eller de kan besøge en Gaard og se alle disse mærkelige Dyr, Køer og Grise, Faar og Høns, som smaa Københavnerbørn mange Gange aldrig har set før. Er Vejret godt, skal man naturligvis i Vandet. Her danner de voksne en Kæde ude i Vandet, og Børnene maa ikke gaa udenfor denne Kæde, hvorfra der altid kan holdes Øje med alle Ungerne.

Kl. tolv staar det paa Middagsmad, og derefter er der om ikke Middagsøvn, saa dog Middagshvil. Kl. femten faas Mælk og Kage, og derefter kan man, hvis Vejret ellers er til det, igen gaa i Vandet eller lege.

Aftensmaden spises Kl. atten, og saa leges der igen til Aftensangen Kl. tyve. Saa stryges Flaget, og Børnene gaar i Seng paa de forskellige Sovesale. Er Vejret daarligt, samles man om Pejsten, og saa skiftes de forskellige Bordhold til at underholde Kammeraterne.

En af de sidste Aftener paa Lejren er der stor Fest med Optræden og Sang.

Flere Gange har Børnene moret sig med at opføre H. C. An-

Flaghejsning.

dersens »Klodshans«. Fremstillingen af Prinsessens mange forskellige Friere giver Anledning til en stor og fornøjelig Konkurrence. Hvert Bordhold, uanset om det bestaar af Piger eller Dreng, sender en Friar, der skal medbringe en Buket Blomster og en Gave til Prinsessen. I Sæmmensætningen af Blomsterne, i Valget af Gaven og ikke mindst med Hensyn til Friarens Paa-klædning udfoldes der megen Opfindsomhed, saaledes som man vil se paa Billedet af de to præmierede Friare, en Pige og en Dreng.

Og saa kommer Afrejsens Time.

Aldrig har Vandet været saa blaat, Skoven saa grøn og Sol-skinnet saa varmt og saa dejligt, som den Dag, da Børnene samlet vandrer op ad Høve Stræde paa Vej til Asnæs Station, hvor Toget fører dem tilbage til Storstadens Asfalt og mørke Baggaarde.

Men friskt og klart og ukueligt lyder de lyse Barnestemmer:

*Vi har lært at elske Danmark,
hver en dyr og omstridt Plet,
vi vil vogte Fædres Minde,
vi vil værne om vor Ret.
Vi har valgt den største Herre,
og staar fast som Væbnervagte,
vi gaar frem med hævet Pande
og med Livets Gud i Pagt!*

Hvem kommer først?

Naturfredning i Odsherred

Af Konsulent JENS A. KOFOED, Vig

Efter Anmodning af Redaktør Tage Christiansen skal her gives en lille Meddelelse om Naturfredningsarbejdet i Odsherred, siden jeg for ca. 30 Aar siden blev inddraget i denne Sag.

Odsherreds Naturskønhed er ved alle Aarets Tider saa karakteristisk og saa udbredt, at den, saa at sige, freder sig selv. — Alligevel har vi i Naturfredningsforeningens Lokalkomite og ikke mindst i de senere Aar fra Foreningen til Bevarelse af Rørvig Sogns Naturskønhed øvet en Indsats for at værne disse Naturværdier og skaffe Befolkningen Adgang til dem. Arbejdet fra sidstnævnte Forenings Side har været omtalt i »Det skønne Odsherred«, saa det skal kun lige nævnes, at vi i visse Sager har tangeret hinanden, saaledes ved Fredningen af Lodsoldermandens Hus og dets Omgivelser i Rørvig og ved Standsningen og Fjernelsen af et paabegyndt Byggear-

bejde paa Tangen mellem Dybesø og Havet; men ogsaa Dybesø og Adgangen dertil bliver omtalt fra anden Side.

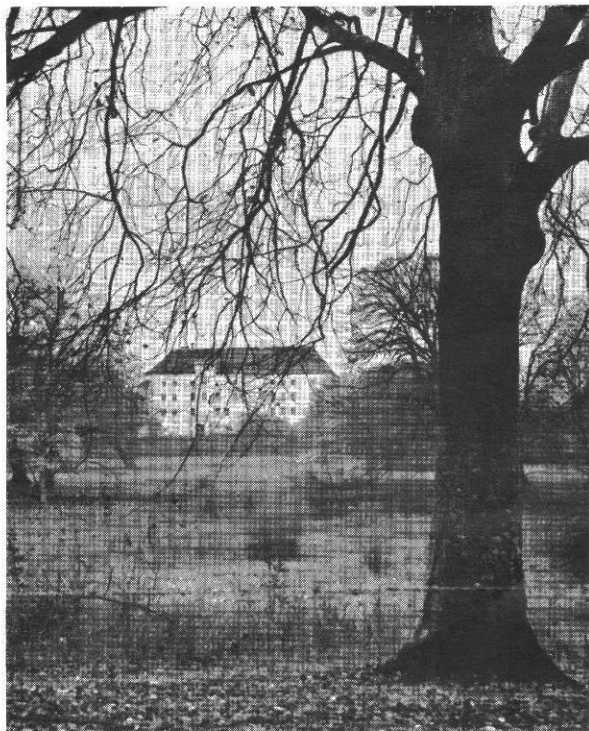
At skaffe Adgang for Almenheden til de smukke og interessante Steder har ofte voldt store Vanskeligheder, fordi der manglede Midler til Vejanlæg. Vi har saaledes gennem lange Tider søgt at faa lettet Adgangen til det pragtfulde Udsigtspunkt *Vejrhøj*. En midlertidig Hjælp hertil har vi faaet fra Odsherreds Turistforening, som har anbragt gode Vejskilte gennem Skoven. — Naar vi paa dette og flere Omraader har haft det bedst mulige Samarbejde med Turistforeningen, kan vi for en stor Del takke Stationsforstander *Windeløv* derfor, da han er med i Ledelsen af begge Foreninger paa virksom Maade.

Adgangen til »*Gniben*« har ogsaa voldt Vanskeligheder og Skuffelser paa Grund af Mangel paa offentlig Vej og paa Grund af Militærets Indgriben, som man jo maa bøje sig for. — Endnu har man dog Adgang til at nyde den storladne Natur ved den stejle Lerklint paa Spidsen af Sjællands Odde og Rytmen i Bølgernes Leg mellem Klippeblokkene.

Selve Turen ud ad Sjællands Odde er en pragtfuld Oplevelse saavel for Herredets Beboere som for dets mange Gæster. Paa en saadan Tur forsømmer man ikke et Besøg paa Odden Kirkegaard og en Afstikker til de mægtige Strandskrænter ned mod Kattegat ved Ebbeløkke Bakker, som vi ogsaa har arbejdet for Adgang til og Fredning af.

En vigtig Side af de senere Aars Naturfredning gælder Sikringen af Odsherreds *herlige Udsigter*. Det er saaledes ved Fredningsnævnets og Overfredningsnævnets Kendelser blevet muligt at bevare Udsigten mellem Lumsaas og Ebbeløkke ned mod Stranden ved Sejrobugten, saa den ikke ødelægges hverken ved Bebyggelse eller Beplantning.

Vi har ogsaa faaet fjernet nogen Beplantning ved den karakteristiske Række Oldtidsgrave »*Syvhøjene*«, saa man atter ser deres Silhouet i Landskabet. I samme Forbindelse skal siges Tak til Nordvestsjælland Elektricitetsværk, fordi det efter vor Henstilling med stor Bekostning fjernede en Række Elektricitetsmaster, som i høj Grad ødelagde Synet af »*Dutterhøjene*«, en anden Samling Gravhøje, som ligger saa højt, at de ses viden om. — Vi takker ogsaa Geodætisk Institut, fordi det efter-

Frøerlund og Dragsholm.

*Udsigten over Bugten
fra Høves Bakke*

kom vort Ønske om Fjernelse af et grimt, skævt Murtaarn paa »Vejrhøj«. Men siden har man lige ved Højen anbragt en skæmmende Radiomast, som vi ogsaa søger at faa fjernet.

Heldigvis er der ingen Fare for, at nogen vil hindre Adgangen til »Esterhøj« med den mægtige Genforeningssten og Udsigten til det kendte Panorama over det nordlige Odsherred. Men her og ved Vejrhøj kan der være god Grund til at nedskære Bevoksningerne, naar de hæmmer Udsigten.

I flere Aar voldte det betydelige Vanskeligheder at sikre Adgangen til det store, ejendommelige Strandareal ud for Dragsholm, som kaldes »Sanddubberne«. Det strækker sig mellem Landevejen og Stranden og bestaar af lave Klitter med Lyng og spredt Bevoksning særlig med Fyr og Ene.

Ved Udstykningen fra Dragsholm kom det ind under Statens Jordlovsudvalg, og saa blev Fredningen og Adgangen ordnet paa tilfredsstillende Maader, saa der nu hver Sommer rører sig et herligt Bade- og Friluftsliv.

Ogsaa paa Ordrup Næs har vi opnaaet en omfattende Fredning, men her er stadig Vanskeligheder med Adgangen til det fredede Omraade.

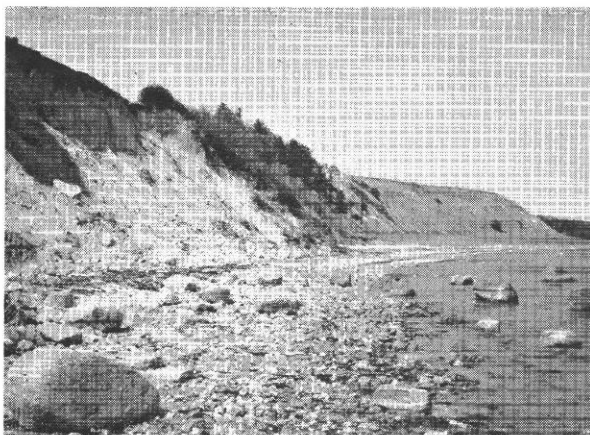
En Tid lang havde man meget Besvær med de grimme Reklameplakater ved Vejene og med at beskytte Strandarealer mod generende Bebyggelser, men i begge Tilfælde har man opnaaet Lovbestemmelser, som løser Problemerne.

Sluttelig skal her nævnes, at der ogsaa i Aarenes Løb er blevet fredet en Del smukke Træer, saaledes f. Eks. de stolte, gamle Egetræer i »Fruerlund« ved Dragsholm, et fritstaaende Piletræ i Nærheden af Landevejen ved Stubberup og »Bjørnsons Hængeask« i Nrdr. Svinninge. —

For at Fredningsarbejdet her og andre Steder kan fremmes bedst muligt, og Kendskabet til det kan blive udbredt, maa det tilraades saa mange, som interesserer sig derfor, at blive Medlemmer af *Danmarks Naturfredningsforening*.

Vi har hele Tiden haft god Forbindelse med Landbrugs Mænd og tager praktiske Hensyn, saa jeg som Konsulent kunde arbejde for Aamosens og Lammefjordens Afvanding, da den betydelige Landvinding af god Landbrugsjord betød mere end de Naturværdier, som gik tabt.

Paa dette Sted vil jeg gerne nævne nogle af de bort-

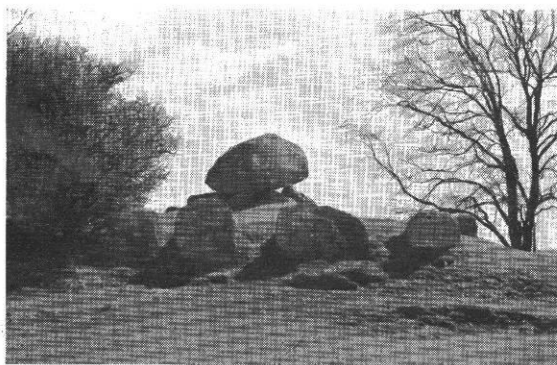

Den fredede Skredsbjerg Klint syd for Rørvig.

gangne, som har gjort et godt Arbejde i vor Lokalkomite, nemlig: Skovrider *Kofoed*, Mantzhøj, Gdjr. *Anders Jensen*, Nygaard, Landvæsenskommissær *Jens Hansen*, Nakke, Gdjr. *Erling Madsen*, Vallekilde og Redaktør *C. V. Christensen*, Nykøbing.

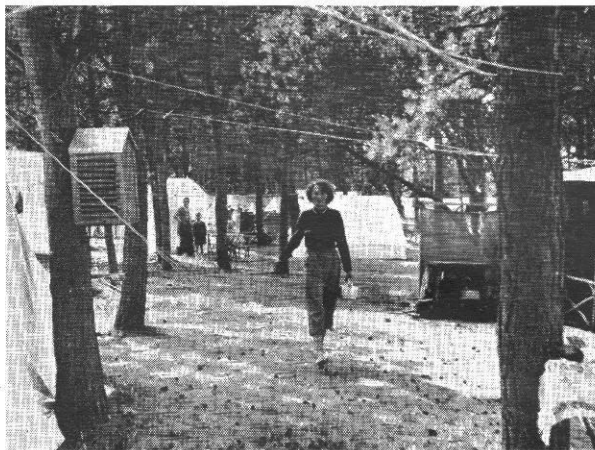
Den nuværende Fredningskomite bestaar af: Stationsforstander *A. Windeløv*, Gdjr. *Aage Madsen*, Vallekilde, Red. *Lui Beilin*, Nykøbing, og Redaktør, Landbrugskandidat *V. Neerup*, Nykøbing, samt Forfatteren af disse Linier. —

I Forbindelse med denne korte Omtale af nogle Fred-

Stendysse i Frenderup i Grevinge Sogn.

ninger i Odsherred finder jeg Anledning til at nævne et Eksempel paa Frembringelse af ny Naturskønhed og Befolkningens Adgang dertil. Kort efter min Ankomst til Vig sluttede vi os sammen om Dannelse af et Selskab, »Vig Strandkoloni«, med Murermester *Niels Hansen*, Vig, som Formand og Dyrlæge *Ousen*, Vig, som Sekretær og Kasserer. Vi købte et forfaldent Husmandsbrug paa Vig Lyng med en bred Adgang til den gode Badestrand ved Sejrobugten. Det blev mig betroet at lede en naturmæssig Beplantning øst for en Græsslette ved Stranden, hvor ingen Træer staar »paa Geled«.

I Høve Skov indrettes i Sommertiden en hel Telt-By med »Gader«.

Arealet øst for Græssletten og Plantningen blev udstykket til Sommerhusgrunde, og sluttelig kunde man skænke Kommunen Arealet, som vender mod Stranden, til fredet Brug til Badning og Leg, Afholdelse af Fester o. lign.

Naar vi færdes under de lyse Bøge i Skovenes Ensomhed eller nyder de herlige Udsigter over Bakker og Dale til Havets Bølger, da maa vi føle, at i Odsherreds Skønhedsfylde har vi faaet en stor Arv, som bør værnes saaledes, at kommende Slægter her kan fryde sig sammen med Medmenneskene over Naturen og Skaberen, som har skænket os denne Arv med dens rige Skatte.

Der bygged Fru Inger sit Kirkehus

Efter Sagnet om Faarevejle Kirke

Af
L. AASKLINT

Faarevejle Kirke, efter Maleri af
Carla Colsmann Mohr.

I Læ under Bakkedraget mod Nord
der vilde Inger, Fruen af Riise,
rejse en Kirke paa Gaardens Jord,
hvor Folk kunde lytte til Herrens Ord
og med Lovsang takke og prise.

Helt dybt blev der gravet i Jordens Skød
og Kirkens Grundsten lagt fast i Mulde.
Muren rejste sig, tavlet og rød,
den stod der og torred i Solens Glød,
og Værket skred frem som det skulde.

Da kom, i den taagede Foraarsnat,
Sværme af Trolde og arge Vætter.
Alt, som ved Dag var bygged og sat,
søndrede Trolde Nat efter Nat,
saalunde som Sagnet beretter.

Fru Inger lod sadle sin vrinske Hest,
drog til Mor Sara ved Klaklakæret.
Mor Sara stod og ventede sin Gæst,
gav fluks det Raad som hun skønnede var bedst
og blev saa betalt for Besværet.

Fru Inger red hjem. — Med Hornreb saa fast
lod hun koble to brogede Stude.
De bandt med sælsomme Stik og Kast
og Studene strøg af Gaarde i Hast,
løb mod Engene sønderude.

Der bygged Fru Inger sit Kirkehus,
hvor Studene sov i Morgenduggen,
dybt og sikkert i Strandbakkens Grus,
højt over Skrænten i Sol og i Sus
og højt over Fjordbølgenes Klukken.

Der staar det endnu fra ældgammel Tid,
Bopladsens Vartegn og Samlingsmærke,
staar endnu paa det selvsamme Sted,
hvor Studene stod da Solen gik ned.
- - - Og Sagnet er stolt af sin Kirke.

Af Vig og Egebjerg's Præstehistorie

Fra Paul Nedergaard: En dansk Præste- og Sognehistorie

Vig Præstegaard har været præget af et rigt Præstegaardsliv. Pastor *Gjølbye* havde 12 Børn, Professor *Biering* havde 8, Provst *Jørgen Bloch* 10 Børn. Alle disse Præstebørn skabte Liv og Fest med deres Kammerater og Venner.

Baade Vig og Nr. Asmindrup hørte til de aandeligt vaagne Sogne, og Kirkegangen har været god. Indflydelsen fra Trier i Vallekilde mærkedes mere og mere fra 1860'erne, men i Vig blev der et selvstændigt grundtvigsk Liv, da Pastor *Jungersen* kom dertil. »Kirkefolket stod ved Gudstjenesterne tæt ind i Stoleraderne mellem de siddendes Knæ selv ved almindelige Gudstjenester«. Ogsaa fra Nabosognene kom Folk til Kirkerne her. *Jungersen* kom til at øve stor Indflydelse i hele Odsherred.

Jungersen var glad for den store Præstegaard med den dejlige Have (hvor han dyrkede Tomater, hvilket var noget nyt dengang). Ofte drog de til Vallekilde og her kom *Björnson*, *J. C. Hostrup*, *Chr. Richardt* o. fl.

Professor *Johan Frederik Biering* var Sognepræst fra 1843 til 1867. Han nød Ry for sine Digte paa Latin og satte bl. a. et Vers over Havedøren i den af ham opførte Præstegaard i Vig. Hans Lærdom skaffede ham Professortitlen. Professor *Biering* skrev — før han kom til Vig — en Juletræssang, som øjensynligt har været Forbilledet for *Fabers* senere »Højt fra Træets grønne Top«, som den helt igennem ligner.

Provst, lic. theol. *Jørgen Bloch*, der derefter var Sognepræst indtil 1881, var kun 20 Aar, da han tog Embedseksamen og giftede sig. Han var en sjældent begavet Mand, der tog Del i meget, bl. a. ogsaa den græsk-danske Mission, som han stiftede. Han var i Grækenland og vilde have opgivet alt for at rejse derned igen, da den daværende Kultusminister fik ham forflyttet til Vig. Han har skrevet en lang Række Bøger.

Efter *Bloch* fulgte *Jungersen* og efter ham — fra 1891 til 1916 — *Blochs* Svigersøn, Sognepræst *J. J. V. Prytz*. Pastor *Prytz* havde været Kaldskapellan her og havde fra den Tid mange Venner. Han fik Embedet efter *Beboernes* stærke Henstilling. Han var en anden Type end *Jungersen*, nærmest højkirkelig, men aaben og positiv over for alt kirkeligt Liv. Han var en god Prædikant. Kirkerne var fulde, og utrættelig var han til at tage ud i det store Pastorat. Han holdt Bibellæsninger i Skolerne, stiftede en Sygeplejeforening og virkede interesseret for Sognefolkets Vel, en vaagen og kvik Mand. Fru *Prytz* var det første kvindelige Medlem af Vig Sogneraad — maaske af et dansk Sogneraad i det hele taget. Det siger lidt om Odsherredsfolkene Mod til at gaa efter deres eget Hoved. De er aldrig doktrinære.

Sognepræst *Jørgen Vig*, der fulgte efter *Prytz*, var en karakterfast Mand, en ægte Grundtvigianer, hvis Forkyndelse var

dyb og indtrængende. Han var uhyre retsindig og handlede i al sin Færd ud fra dette ene, at gøre det rette. Han afveg aldrig fra, hvad han mente var Sandhed og Ret, og han folte ligefrem Angst for at svigte sit Kald. I sit tidligere Embede havde han afslaaet at blive Provst, fordi han ikke vilde være kirkelig Embedsmand, og han afviste al Selskabelighed, fordi han ikke vilde være Menighedens Selskabsmand, men Præst i Kirke og Hjem.

I 1939 kom Sognepræst *Christian Petersen* til Vig.

Egebjerg.

Egebjerg Sogns Præstehistorie i det 17. Aarhundrede er temmelig broget.

Præsten *Mads Hansen Wiig* (1620—71) blev 1645 overfaldet i Kirken af en Mand, *Peder Ope*. Senere blev Pastor *Wiig* fængslet af Svenskerne og sad som Fange paa Kronborg. Paa sine gamle Dage levede han i yderste Armod; der var grundet Mistanke om, at han blev forgiven af sin Svigersøn og Efterfølger i Embedet, *Antonius Hogendorph*. *Hogendorph* blev afsat 1670 og døde i stor Fattigdom 14 Aar senere. Han havde rejst rundt i de fleste europæiske Lande, døjet 6 Aars Slaveri i Tunis og Alger, og da han kom hjem, forlovede han sig med Hr. *Wiigs* Steddatter; *Wiig* overlod ham Præstegaarden, men de blev ikke gift; hun døde pludselig »efterladende et dødt Pigebarn i et lille Skrin«. *Hogendorph* blev afsat, han var »i det hele en Skændsel for Standen«. Hans Efterfølger, *Jørgen Sørensen Slagelse*, blev 1682 dømt fra Embedet for Beskyldninger mod *Hogendorph*, som han ikke kunde bevise, og ogsaa han døde i dyb Armod. Derefter indtraadte der normale Forhold.

Den højtagtede pietistiske Provst *Jens Holgersen Arctander* var Sognepræst i Egebjerg 1736—61. I 1760—66 var Grundtvigs Fader, *Johan Grundtvig*, Kapellan her. Han blev gift med en Datter af Kommerceraad *Niels Bang*, Egebjerggaard, senere *Anneberggaard*, en anden Datter blev gift med *Henrik Steffens*.

Provst *Rehling*, der blev Sognepræst 1774, byggede den statelige Præstegaard. Senere Præster oparbejdede et levende og selvstændigt grundtvigsk Liv, saaledes Pastor *Spleis* og Pastor *Morten Lund*. Pastor *Spleis* var af schweizisk Slægt. Han talte med Ydmyghed, udfra Overbevisning, Oplevelse og grundig Læsning af kirkelig og historisk Litteratur. Folkeviserne interesserede ham meget. Han talte jævnt, ofte med overraskende Ordvalg. Han var frisindet, støttede Friskolen, men tog ikke alt, hvad der kaldtes Frisind for gode Varer. Han var en udpræget Personlighed, hvis Gerning satte Spor, hvor han virkede.

GADENS ORIGINALER

i det gamle Nykøbing

Af SOPHUS JENSEN

Ved Sortering af nogle gamle Arkivsager falder følgende Skrivelse mig i Haanden:

»Nykøbing Sj. 11. Januar 1899.

I Anledning af Kontorets Skrivelse af 21. f.m. skal Udvalget for Fattigvæsenet tjenstlig bemærke, at det er en Kendsgerning, at Fattiglem Niels Petersen tigger, og Udvalget paatager sig i saa Henseende Ansvar for hans Fjernelse fra Landmandsbankens Port, da tilmed Ejeren af Porten, Her Skovkasserer Vest ogsaa ønsker ham bort. Hvis der endnu fra Politiets Side skulde være Betæneligheder ved at fjerne ham, bedes dette meddelt. Forøvrigt er Udvalget snart træt af yderlig Korrespondance i denne Sag.

P. U. V.

C. Steincke.

Denne Skrivelse kalder Barndomserindringerne tydeligt frem. Nykøbingenserne, som oplevede deres Barndom her i Byen, omkring Aarhundredeskiftet, vil kunne huske »Niels Vrovle«, som Niels Petersen kaldtes, naar han stod nede i Landmandsbankens Port (nu Fords Butik), med sin gamle Soldaterhue paa, og tiggede 2 Øre af Kunderne, som gik ind i Banken. Naar Niels

saa havde faaet samlet den imponerende Sum af ca. 20 Øre, holdt han Fyraften, Dagen var reddet, her var til den uundværlige 1½ Pægl Snaps oppe fra Laurits Jensens Brænderi for 12 Øre, dertil 2 Stk. 2-Øres Brød og for 5 Øre Skraa fra Krukke hos Høker Jeppesen.

Vi husker ogsaa Halte-Niels, som havde sin specielle Maade at tigge paa; han lagde sig gerne ved Skovstien, og naar saa en Nykøbingborger kom promenerende med sin Familie eller Bekendte, begyndte Niels højt hørligt at mumle: Mon han gi'r noget i Dag til en gammel Mand som mig. Og gik vedkommende forbi uden at give noget, sagde Niels: Aa Herregud, det fattige Skrog, han har vel heller ikke Raad til det. Denne Salut gjorde sin Virkning, næste Gang skulde denne Borger nok huske at kaste en Skilling til Niels for ikke at blive generet. Og Niels var da altid Diplomat, han sagde meget høfligt: Tak, gode Herre, det er

da godt, der er gode Mennesker til endnu.

Johan Dam vil ogsaa huskes, han levede saa godt som hele sit Liv ude paa Løftet af en nu nedrevet Lade paa Havnen.

Hele hans Rigdom var de Sække, han laa paa; hans Kost bestod hovedsagelig af raa Klipfisk og Brændevin, ja, han gik ikke af Vejen for at spise raa Fisk, som han fik af Havnens Fiskere.

Han havde Tilnavnet »Uglen«, og gik Sommer og Vinter med en gammel grønlig stiv Hat, Islændertøje og store franske Træsko.

Den Gang holdtes der

Sprøjtemønstring to Gange om Aaret, og disse to Dage saa Johan Dam hen til med Længsel, for Byens Borgere kunde slippe for at møde ved Sprøjterne ved at lade en Mand stille i Stedet, og saa skete det ofte, at flere af Byens Købmænd sendte Bud efter Johan. Og som en saadan Stillingsmand var han fiffig nok til at gaa rundt og spørge, hvad de bod, og paa den Maade fik han gerne jobbet Prisen op.

Han endte i Reglen ude hos Konsul Nielsen paa Vesterbro, som gav den for Johan svimlende Sum af 2 Kr. 50 Øre. Konsulen brød sig ikke om at staa paa Torvet og slæbe i Pumperne.

Den gode Johan Dam levede de følgende Dage som en bedre Boheme, og drak Cuba Rom, der dengang kostede 85 Øre pr. Flaske, tappet fra Tønde.

Hver Onsdag og Lørdag kunde man i Byens Gadebillede se en høj, karakteristisk Mandsperson med en oval Kurv paa Ryggen, det var Potte Rasmus fra Højby, der var paa Duehandel, han solgte Dueunger til Byens Hoteller.

En lille morsom Mand med franske Træsko og Smækbukser, og store Bakkenbarter, saa man hver Dag paa Algade, det var Puddersukker Morten. Grunden til, at han havde faaet dette Tilnavn, var, at han engang var idømt en Straf paa Vand og Brød, og inden han gik op til Afsoning, havde han fyldt sine Strømper med Farin for at have lidt ekstra til den ensformige Kost, man kunde jo ikke beskyldte den gode Morten for at høre til de mest hygiejniske.

Overretsprøkurator Bagger, der boede, hvor nu Vilhelm Nielsens Hotel ligger, kunde være meget spydig. En Vinterdag kom en af Byens Originaler ind paa hans Kontor for at tigge en Skilling. Prokuratoren sad ved en ophedet Kakkelovn, og han vidste, at hans Besøgende kort forinden uden Held havde forsøgt at hænge sig, og for at gøre Nar spurgte han: — Naa, hvordan var der saa i Helvede? — Ligesom her paa Jorden, lod Svaret, de største Slyngler sad nærmest Ilden.

Serlingen Johan Dam kaldet »Uglen«.

»Potte Rasmus« fra Højby.

Der vankede ingen Skilling dengang.

Originale og særprægede Personer havde dengang Tilnavne. Der var Søren Madsen, som kaldtes Søren Mule, Søren Ildfast, Søren Slensoldat eller Søren Klyverbom, og saa var der Katte Lars, Morten Alene, Flyveskrædderen og Rocambole, Byens Skatteopkræver, Garibaldi, som boede nede paa Havnevej i den sidste Acissebod, hvor nu afd. Skræddermester Svenssons Ejendom ligger.

Byens Arrestforvarer, Tvede, var Flensborger og Underofficer fra 48 og 64 og fik 340 Kroner i Løn om Aaret, han var en stor og kraftig Mand med en vældig Knebelsbart. Naar han gik paa Gaden og skulde dreje om et Hjørne kommanderede han sig selv, paa sit sydslesvigske Maal, f. Eks.: Højre drej af. Og kom han ind paa en Restauration, hvad der skete hver Dag, sagde han: Kgl. Underofficer og Dannebrogsmænd Tvede skal flukke have paa Bordet en Folkebajer og en Bramabitter, og naar han havde drukket den og betalt, kommanderede han: Træd af. Dengang havde vi ogsaa mange stoute Typer blandt Veteranerne fra 48 og 64, og der var nogle haarde Halses imellem. De var i Besiddelse af et stærkt legemligt Helbred og kunde døje Savn og Kulde, som vor forpylede Tid ikke kender mere. Men de fleste havde fra Deltagelsen i de to slesvigske Krige faaet en Forkærlighed for den danske Dram, som var et Universal middel for alt. De ældre vil endnu huske *Smede Lars*, som havde været Hestgarder, og *Peder Fodgarder*, et Par Kæmper, de boede begge i Byens Fattighus, og naar de fik for mange Dramme, var de Byens Skræk, og Byens Styrelse havde mange Vanskeligheder med dem. Der var ogsaa *Peder Madsen*, i den Tid Byens stærkeste Mand, men han var en flink og afholdt Mand lige til sin Død. I Ungdommens Dage, naar han havde faaet Spiritus kunde han dog ikke døje at se Politi i Uniform. Byens Politibetjent Frandsen købte derfor en stor glubsk Hund til Hjælp mod Madsen, men det fik et meget uheldigt Forløb. Første Gang, de mødtes, tog Madsen Hunden og klaskede den op imod Kirkegaardsmuren med det Resultat, at Hunden var stød med det samme. Dengang var det Skik at sende en besværlig Mand til Amerika, og Købmand C. Olsen fik da ogsaa sendt Peder Madsen afsted. Men stor var hans Forbavselse, da Madsen et Par Maaneder efter igen kom ind i Olsens Butik og sagde Tak for Rejsen.

En ejendommelig Person var ogsaa Veteranen Snedker og Tømrer *Carl Bang*, en meget dygtig og anset Haandværker men af Vagabondnatur lige til sin Død i en Alder af 84 Aar. Hans Mundheld var: Nattelogi behøver jeg ikke, Jorden er min Underdyne, Himlen min Overdyne. Og det var ikke Mundsvæjr, for naar han havde faaet en Taar for meget, lagde han sig til at sove ved et Gærde eller i Landevejsgrøften, og tit om Vinteren fandt Vejfarende om Morgenen den gæve Bang roget til med Sne. En Vinterdag, efter at det havde sneet hele Natten, stod gamle Snedker Rasmussen i sit Værksted nede paa Algade og undrede sig over, at der i en stor Snedrive udenfor var en lille mørk Plet, hvor Sneen hele Tiden tødte. Han gik ud og rodede op i Snedrive, og saa var det Carl Bang, der nok saa stille laa der og sov. Han blev vækket, kom ind og fik en Snaps, og saa var Carl Bang klar igen. Da Carl Bang første Gang fik udbetalt Hædersgaven paa de 100 Kroner, som Veteranerne blev tildelt, kom han ind i en Forretning og vilde købe en hel rød Aalborg-Brændevin, men det var saa uheldigt, at netop i de Dage var der lukket for Spiritussalget grundet paa Prisforhøjel-

se. Carl Bang rystede paa Hovedet og sagde med sin dybe Basstemme: Ja, Verden er løjerlig, for havde jeg ingen Penge, og da var der Snaps nok, og i Dag har jeg Penge, og saa er der ingen Snaps, hvad i Alverden skal man saa med Hædersgaven?

Mange flere ejendommelige Typer kunde nævnes, men nu et Par Linier om de mange farende Folk, som med bestemte Mellemrum gæstede Byen. Vi husker Italieneren *Joseph* med sin Sækkepibe, Stortromme paa Ryggen og Bjælde paa Hovedet, de tre Gademusikanter, Carlsen, Nielsen og Fløjte-Petersen, som i mange Aar havde været Musiker ved Garden. Og saa var der Tyskeren Sibert med sin store dansende Bjørn, den gamle Klinker, Meyer, med sin store Boerhat paa Hovedet og lang Kridtpibe, han kørte i en lille Kærre, trukket af to store St. Bernhardshunde, og Peder Rosenhagen med Familie; han spillede Violin og Mutter Guitar, og Datteren havde et Bur med en stor Papegoje, som trak Lykkespaakort for Folk.

Men den mærkværdigste Menneskeskæbne var *Tugthus-Anes Tragedie*, og i korte Træk skal her gengives hendes Livsskæbne. Hun hed *Ane Nielsdatter* og var gift med en Mand, der hed *Jens Nielsen*. De havde haft en Gaard og siddet i ret gode Kaar, men det gik ned ad Bakke, og Gaarden blev solgt. Saa købte de i Aaret 1850 et lille Sted ude paa Nykøbing vestre Lyng, men Modgangen kunde Jens Nielsen ikke bære, og han forfaldt til Flasken.

Ane fik en god Husven i Tjenestekarlen Hans Pedersen, og Ane blev forelsket i den gæve Hans til op over begge Øren, og hun fik ham overtalt til at aflive hendes Mand. Denne sørgelige Tildragelse havde paa en Maade et tragikomisk Skær over sig. Først gav de Jens Nielsen Skedevandsdraaber, men hans Natur var saa stærk, at det ikke gjorde ham noget, saa forsøgte de med Rottegift, men det gjorde heller ikke sin Virkning. Og tredje Gang styrtede de ham ned af Loftslommen, men han for slog sig kun en Del. Endelig fjerde Gang fik Hans lagt et Reb om Halsen paa Jens Nielsen, og saa lykkedes det endelig at faa Livet af ham. Men Mordet blev omgaaende opklaret, og ved Dragsholms Birks Exstræret af 24. September 1859 og stadfæstet ved Nykøbing Ret den 21. Maj 1860 blev de begge dømt til at miste Livet ved Halshugning, men blev benaadet den 26. September samme Aar, og Straffen blev forandret til Tugthusarbejde paa Livstid.

Paa Nykøbing Markeder blev der i sin Tid solgt en Skillingsvise om Mordet, og paa Visens Titelblad stod der: En højst forfærdelig Vise om, hvorlunde Ane Nielsdatter flere Gange forsøgte at forgive sin Ægtehalvdel, og dog ikke vilde lykkes, om sider paa en skammelig Maade fik ham ombragt den 10. Juli ved Hjælp af sin Kæreste Ungkarl Hans Pedersen, for at de kunde faa hinanden. Selve Visen er paa 24 lange Vers, og det mærkelige ved det var, at Ane selv solgte den paa Nykøbing Marked. Denne gamle Vise fik jeg opsporet paa en Folkemindeoptegnelse hos en gammel Mand her i Odsherred, og Visen er nu indsendt til Dansk Folkeminde Samling, og en Afskrift af den findes paa Odsherreds Museum her i Nykøbing.

Efter at have tilbragt over 20 Aar i Tugthuset var nemlig baade Ane og Hans blevet benaadet, og Hans henlevede sine sidste Dage paa Nygaard Fattiggaard, Ane i Nykøbing Fattighus. Og spørger Læserne, hvor nævnte Drama fandt Sted, vil jeg svare: Et eller andet Sted paa vestre Lyng, — i en Ejendom med Tilknnytning til »Parekøbing Tidende«.

HOF-BILLEDHUGGERINDEN

fra Nyrup i Odsherred

Foran Hundredaarsdagen for Nielsine Petersens Fødsel

Af TAGE CHRISTIANSEN

I Schmidts Gaard i Nyrup i Højby havde den baade herhjemme og i Udlandet højt anskrevne Billedhuggerinde Nielsine Petersen sit Barndomshjem. Men som hendes Liv formede sig som et mærkeligt Eventyr, saadan var der allerede omkring hendes Fødsel en egen Romantik. Hun kom til Verden den 10. Juli 1853, men det skete iflg. Kirkebogen ikke i Hjemmet i Nyrup. Hendes Fader var Gaardejer og Skibsfører *Mads Petersen* (født 1815, død 1884), og Moderen hed *Stine Madsdatter* (født 1826, død 1885). Fødselen skete formentlig et eller andet Sted til Søs under en Rejse og efter Hjemkomsten fik Barnet Navnet *Nielsine Caroline Madsen*, et Efternavn, hun selv senere fik ændret til *Petersen*, en ikke helt sædvanlig Navneforandring, men hun vilde ikke hedde *Madsen*.

Allerede som lille Pige fik Nielsine ofte Lov til at være med paa lange Rejser over Verdenshavene. I dette robuste og farefulde Liv, som det dengang var, kan man forestille sig, at Grunden er lagt til den Kraft og det mandige Mod, der blev et Særpræg hos hende.

Lyst til at tegne havde Nielsine allerede fra Barn af. Hun viste ogsaa et udpræget Talent for at tegne og modellere.

»Jeg vil være Billedhuggerinde!« erklærede hun til Familien. Men det var ikke noget, man saadan uden videre kunde sætte som Maal, ikke noget, man kunde tænke paa at leve af. Faderen fandt det bedre med noget nyttigt som at lære Mejerivæsen. Da hun var 22, blev hun alvorligt syg, og man regnede med, at hun kun havde faa Aar at leve i. Det skal have bevirket, at Faderen omsider gav efter.

Nielsine Petersen blev paa den Maade 24 Aar, før hun fik Lov til at følge sin Lyst — og sit Kald. Da var allerede kostbare Ungdomsaar spildt. Til Gengæld tog hun fat med stor Energi. Hun blev Elev paa Kunstakademiet, kom paa Kyhns Tegneskole, og hun lærte at modellere hos Saabye, der fik stor Betydning for hendes kunstneriske Udvikling, og hos Jerichau, og hun lærte Reliefkunst hos Stein. Og takket være Stipendier

m. v. kunde hun senere gaa i Lære ogsaa hos franske Kunstnere.

I 1880 debuterede hun som Udstiller paa Charlottenborg, hvor hun snart blev en trofast Udstiller paa Foraarsudstillingen lige indtil omkring 1900. Det første store Arbejde var Statuen »Dansende Faun«, der tilhører Ribe Museum. Den indbragte hende i 1883 den Neuhausenske Præmie. Den næste Anerkendelse blev en Udstilling paa

»Salonen« i Paris. Her præmieredes Statuen »Ismail«, som senere herhjemme skaffede hende den Eibeschtske Præmie.

Et af de Billedhuggerarbejder, der tidligt opnaaede stor Popularitet, var »Drengen med Krabben«, der ejes af Kunstmuseet. Andre store og betydelige Arbejder var Reliefet »Naomis Farvel« (i Gentofte Kirkes Vaabenhus), der skaffede hende Kunstakademiets mindre Guldmedaille i 1887, »Orfeus«, »Diana« og »Banjospiilleren«. Og »Hamlet« ikke at glemme. Det er en Bronzefigur, der staar i Marienlyst Slotspark i Helsingør. Den staar paa en Sokkel af hvidt Marmor, prydet med to hinanden krydsende Klinger under en Krone og Navnet Hamlet. Paa Fodstykket staar Shakespeare-Citatet: »To be or not to be, that is the question«.

Nielsine Petersen var ogsaa Mester for mange Relieffer, hvoraf adskillige havde religiøse Motiver, saaledes fra 1887 »Jephtas Datter gaar sin hjemvendende Fader i Møde«, fra 1889 »Jakob velsignes af Isak«. Endvidere Portrætbuster, bl. a. fra 1895 »En dansk Bondepige«, der tilhører Odense Museum, og fra 1901 af F. Vermehren, en Buste, der staar paa Frederiksborg Slot.

Den største Berømmelse naaede Nielsine Petersen dog som »Hofbilledhuggerinde«. »Saadan har man Lov at kalde hende,« skrev »Hver 8. Dag« i 1915, »selv om denne Titulatur ikke foreligger af Navn, saa er hun det i Sandhed gennem sine Arbejder og deres Værd.«

En Komité havde ønsket at rejse et Mindesmærke over Czar Alexander den Tredie af Rusland i Fredensborg, som han havde holdt saa meget af. Nielsine Petersen fik Opgaven betroet, Kej-

Nielsine Petersen i sit Atelier.

Billedhuggerinden med sine Ordensdekorationer.

serinde Dagmar godkendte hendes Udkast, og Christian IX gav Tilladelsen til at Monumentet blev opstillet i Fredensborg Slotspark, i en af Alleerne nærmest Slottet. Busten er støbt i Bronze i noget over Legemsstørrelse og anbragt paa en høj Granitsokkel, og der staar foruden Navn og Aarstallene 1866—1893 »Rejst til Minde om Kejserens Besøg paa Fredensborg Slot«.

Til Fredensborg Slotspark udførte Nielsine Petersen endvidere smukke og vellignende Buster af Kong Christian IX og Dronning Louise, begge i lidt over naturlig Størrelse og i Bronze paa 5 Alen høje Granitsokler med Inskriptioner. Busterne høstede megen Anerkendelse i den kongelige Familie og opstilledes uden for Slottets Havetrappe. Et Par Broncebuster af Kongeparret udførte Kunstnerinden desuden paa Foranledning af en Komité, der skænkede dem til Kong Haakon, og Dronning Alexandra og Hertuginde Thyra af Cumberland bestilte begge Marmorbuster af Dronning Louise.

Ogsaa Frederiksborgmuseet har en Marmorbuste af Dronning Louise.

Endnu fik Nielsine Petersen opstillet i Fredensborg Slotspark en Buste af Kong Georg af Grækenland, hvis glædeste Barndomsminder var knyttet til Fredensborg, som han senere Aar efter Aar besøgte. En Buste af Frederik VIII, det sidste Kunstværk, hun fik udført, skulde have været afsløret sammen med Kong Georgs; det var i den første Verdenskrigs Tid. Marmorblokken gik undervejs hertil til Bunds i Nordsoen sammen med vort første Skib, der blev Offer for Minerne.

Sit Atelier havde Nielsine Petersen først i Bredgade og derefter i en smuk Villa paa Hultmannsvej i Hellerup, hvor hun ofte modtog besøg af fyrstelige Personer, der fulgte hendes Arbejde.

En Datter af Nielsine Petersens ældste Broder, der var Skibs-

kaptajn og hed Peter Madsen, Frk. Amly Madsen, bosat i Helsingborg sammen med en af Nielsine Petersens Elever, den svenske Billedhuggerinde Frk. Holst, fortæller, at de kongelige altid blev vist ind ad den store Indgang til Salonen og derfra til Atelieret: »Engang hændte det, at Stuepigen ikke var der, og de kongelige kom gennem Spisestuen. Min Tante havde Besøg af sin Murermester, og han trak sig saa forskrækket tilbage, at han faldt saa lang han var, dog uden at komme noget til. Men Kejserinden spurgte næste Gang deltagende, hvordan det dog gik den stakkels Mand.«

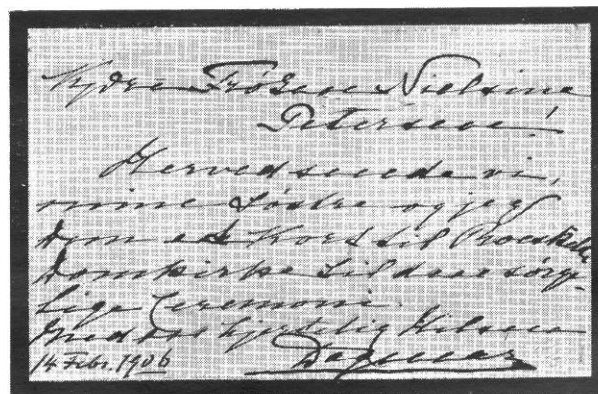
Iøvrigt levede Nielsine Petersen i Villaaen i Selskab med sine tre kære Pudelhunde og arbejdede med sin Kunst.

Fra denne Periode betegnede Nielsine Petersen dog selv de 14 Dage, hun i 1901 var Kong Edwards og Dronning Alexandras Gæst paa Buckingham Palace i England som Højdepunktet. »Jeg havde min egen Lejlighed, og hver Dag kom Dronningen og besøgte mig. Jeg fik hver Dag serveret paa Solv og bag min Stol stod altid en rød Lakaj.«

Nielsine Petersen var en flittig Kunstnerinde, der med Omhu gennemarbejdede sine Opgaver og fandt frem til en elskværdigt præget solid Karakteristik. Det er blevet sagt om hende, at hun aldrig naaede at faa samlet de mange forskellige Paavirkninger fra sine Læremestre i en personlig Helhed; men hun opnaaede at faa megen smuk Anerkendelse. »Det er glædeligt,« skrev en Kritiker, »at denne dygtige og flittige Kunstnerinde har vundet saa megen Anerkendelse og saa formaaende Protektorer«. Og i en Artikel i »Hver 8. Dag« Aaret før hendes Død udtryktes Haabet om »endnu mange skønne Produktioner af Nielsine Petersens fine, friske og ejendommelige Kunst.«

Den 26. November 1916 døde Nielsine Petersen i sit Hjem i Hellerup og blev begravet paa Hellerup Kirkegaard.

Som Udtryk for den Anseelse, hun naaede med sin Kunst, og den Beundring, hun mødte ogsaa i Udlandet, modtog Nielsine Petersen mange Hædersbeviser. Bortset fra Kongehuset var hun sin Tids rigest dekorede Kvinde her i Landet. Der er allerede nævnt flere Præmier og Medailler. Hun modtog desuden Medaillen »Ingenio et arti«, hun blev i Frankrig udnævnt til Officier d'Academie francais, hun fik Kejsertidens russiske Fortjenstmedaille at bære i St. Anna Ordenens Baand, og hun fik engelsk Guldmedaille for Kunst og Videnskab.

En Indbydelse fra Kejserinde Dagmar til Sørgehøjtideligheden i 1906.

Vejrhøj set fra Nexeløbugten.

„Hvad sa'e bedstemor?“

En barndomserindring fra „Bjergene“

Af CARL LARSEN

Lad mig begynde med at beskrive Bjergene.

Bjergegnen er en lang ås af bjerge, der strækker sig over de to landsogne, Fårevejle og Asnæs, men den har skiftende navne. Den første del har navn af den lille by, Vindekilde, hvor bjergene starter med at stige brat op i en stor højde, som får en fin ekstra forhøjning med det landskendte »Vejrhøj« som toppen på en kranseskage. Denne del kaldes Vindekilde bjerge. 2. del kaldes Bjergene. 3. del for Stubberup bjergene, og 4. del har adressen Asen, og 5. del Veddinge bakker. Afslutningen af disse sker ved det kendte og farlige Høve Stræde, der fører os igen ned til vandstandshøjden ved Sejro bugt.

De landmænd, der dyrker markerne ude på den yderste pynt og de farlige skrænter, der falder stejlt fra Vejrhøj ned mod Nexeløbugten, får en særlig fodstilling og bevægelse ved igennem årene at holde balancen i den særlige vinkel, de 45 grader, som skrænten danner. Men den arbejder, der daglig er henvist til bearbejdning af disse marker, aner nok trods bryderierne, hvilken herlig egn disse bjerge giver ham i modsætning til den, som altid må holde sig på den jævne plan. Og den, der har prøvet at stå heroppe, vil sige: Ja, kom og se.

Herude boede min bedstemoder, Marie Hansen, i et lille forladt hus på Møller-Jens Nielsens mark. Vejen, der fører hen til

disse få steder, var eensporet og vanskelig at passere. Det var godt for den kørende at spejle fremad, da det ikke var rart, om uheldet ville, at han skulle møde en modkørende her i de dybe hjulspor, for i så fald ville de sidde fast der den dag i dag. Af samme grund var de forskellige handlende tilbøjelige til at stryge disse kunder af listen. Og det var klogt af Møller-Jens Nielsen, når han selv kørte mælkerunden for bjergene, for så vidste han, at hans og hans nabos mælk kom med til mejeriet.

Mor, Ellen Katrine, som i daglig omtale kaldtes Trine, lovede bedstemor at købe noget slagteriaffald til hende, når den vogn kom til bjergene. Og så skulle Carl gå hen med det, og samtidig tage en sav med og save lidt brænde til hende. Jeg ville også gerne hen til bedstemor, for hun havde altid lidt godt, kager eller bolcher, ja, selv om det kun stod på tvebakker, for vi var ikke vant til at få andet end grovbrød. Og så var der een grund til: at blive fri for lektierne.

Det var en dejlig sommerdag, da jeg vandrede af sted med en griseryg i skoletasken og en sav i hånden. Nu er en sav en kontrær tingest at gå med for en 8-9 års knægt, selv om jeg ikke var af de små i skoleklassen. Vejen gik hen forbi snedker Jens Nielsen, og Lille Jens Nielsen, købmand Sofie Kristian Blytgen Petersen, Kristian Andersen og Missionshuset.

Derude i en lavning så jeg Jens komme løbende med en brandhage, og da Jens var min skolekammerat, så øjnede jeg en chance til, at vi to kunne få lidt sjov et øjeblik her ved markbrønden. Her var der jo ingen, der kunne se os. Men alle mine anstrengelser for at standse ham var forgæves, og han fortsatte sin fart trods mine lokkende tilråb, men jeg råbte da efter ham: »Hvor brænder det?« Jens råbte tilbage: »Hans Lars' hus brænder.« Så tænkte jeg: »Ha, han er lige så vittig i sit svar som jeg i mit spørgsmål.«

Det varede et øjeblik at overvinde mine fejlslagne beregninger

Den gamle brønd.

og jeg nølede noget med at gå videre ad bedstemor til, for jeg syntes nu, at der var noget mærkeligt ved det møde. Det lignede jo ikke Jens med det hastværk. Og så Jens' udtalelser, »Hans Lars' hus brænder, Hans Lars' hus brænder«, blev ved med at stå mig i øret, og blev tilsidst et spørgsmål, et spørgsmål, som måtte besvares. Men selvfølgelig var det en vittighed. Der har jo aldrig brændt noget, og det får jeg heller aldrig at se. Det måtte alligevel være en særlig kraft, der drev Jens frem, og jeg blev klar over, at jeg måtte prøve at opdage det.

Såven lod jeg ligge der ved brønden det øjeblik, mens jeg sprang op på Kresten Pæ's bakke, for at spejde hjemad; Hans Lars var jo vores nabo. Da Hans Lars' hus imidlertid lå i et hul eller dyb dal, — ja, så dyb, at selv om man stillede 25-30 Hans Lars' huse oven på hinanden, så kunne det ikke ses hjemmefra for Rævebjerg, som lå imellem — kunne en ildebrand vanskelig konstateres herude fra.

Men da jeg forpustet nåede op på bakken, ville jeg ikke tro mine egne øjne, for det kan ikke være andet end røg, der vælter op over bakkekammen derhjemme ved. Nu kunne jeg bedre forstå, hvorfor Jens havde så travlt.

I samme øjeblik var sav, kød og bedstemor ude af min bevidsthed. Nu gjaldt det kun det ene, ad korteste vej at komme hjemad igen. Intet måtte standse mig, og der var ikke tid til at komme ned og følge vej eller sti, men hen over alle marker. Gode råd var dyre, for hvorledes skulle jeg få fortalt mor, som var ene hjemme, at vores nabos hus brænder. Det ville jeg gerne. Men for alt i verden måtte hun da ikke få lejlighed til at holde mig tilbage. — Der skulle jo handles hurtigt. Resultatet blev, at jeg løb rask ind i den lille gård bag ved huset og råbte den store

nyhed: »Mor, Hans Lars' hus brænder«. Uden at vente for at se, om mor havde hørt det, fortsatte jeg mit løb op over Rævebjerg.

Heroppe standsede jeg åndeløs og med hjertebanken. »O tænk, kan det virkelig passe? Jo, der er ild i Hans Lars' hus.« Heroppe fra var der en god udsigt over begivenheden, og man kunne følge, hvorledes folk kom ned over bakkerne fra forskellige sider med et eller andet tilfældigt redskab i hånden.

Far, som havde brandhornet, var borte på arbejde, så det kom ikke i brug, men det var heller ingen nytte til.

Jeg skulle da ned et øjeblik og se på branden, og se, hvorledes de ville slukke den. Tasken ville jeg da ikke tage med derned, men da Rævebjerg var vildt bevokset med krat som bonk og slåenbuske, så puttede jeg den ind under en af disse.

Dernede gik folk roligt rundt imellem hinanden, og hvad skulle de vel stille op mod ilden herude i denne afsides og utilgængelige krog af sognet, uden vand og sprøjte. Ilden havde godt fat i de to stråtede længer.

Her ved denne ildebrand skete der noget, som jeg aldrig har kunnet glemme. Som f. eks. da Store Jens Pæ'sen trodsede varmen og stak en brandhage ind gennem et stuevindue og trak hele karmen ud i stumper. Derefter jog han hagen igennem en skabsdør, så at han kunne trække klædeskabet nærmere hen til vinduet, og således fik han fisket noget tøj frem, som han langede ud til nogle andre, som bar det hen på marken.

Dette stykke arbejde syntes jeg først var en stor frækhed: med fast overlæg at ødelægge andres ting, så at det aldrig kunne laves igen. Men bagefter, da jeg så enderesultatet, steg han i min agtelse, — ham, som vi børn sagde om, at han havde to venstreben, fordi de begge hældede ud til samme side, ligesom når man bærer en spand vand. Men der var ikke noget i vejen med Jens Pæ'sen eller hans ben. Det fik vi drenge også kendskab til, når vi ikke kunne lade hans mange kirsebær i fred, der hang ud over hækken langs vejen og fristede os over evne. Her så jeg godt, at han havde den bedste tanke, at redde lidt tøj til de brandlidte, og jeg holdt også af ham trods hans strenge udseende, og blandt flere af mine gode minder spiller Store Jens Petersen med ind.

»Åh, pas på derhenne.« Et udråb, og så et bump. »Der kom vel ingen ind under?« Det var en gavlspid, der væltede ned i haven. Det bump synes jeg at kunne høre endnu.

Ja, den skade var for mig som en billionødelæggelse. Hvad skulle der nu blive af vores nabo, Hans Larsen, Emilie og børnene.

Far var nu også kommet herved. — Det er uforståeligt, som timerne løb. Far hjalp de andre med efterslukningen af forskelligt træværk, der lå på jorden og brændte.

Men der var nu noget, der trykkede mig i fars nærhed, og det var nok, fordi far ikke sagde noget til mig. Denne tavshed var værre, end om han havde skældt mig ud og sagt, at mor havde spurgt efter mig, og sendt mig hjem. Der arbejdede sig en indre uro op i mig, stærkere efterhånden som ilden døde ud, og som mørket tog mere og mere magt, så alt omkring antog spøgelsesagtige former. Da kunne dagens fortryllende skuespil ikke længere fastholde sindet, og den dårlige samvittighed. Og da jeg fulgte med far op over bjerget hjem, var det mørkt omkring os. Så folte jeg en stærk angst for ild, og jeg syntes at se ild alle vegne. Helt galt var det, da mor strøg en tændstik for at tænde en anden lampe. Da kunne jeg have skreget: »Uh, den ild, den ild kunne brænde vort hjem, og alles hjem.« Og så skete det, i denne sindsstemning, hvor jeg glædede mig til at putte mig i sengen, da kom mors spørgsmål til mig som en bombe:

»Hvad sa'e bedstemor?«

Sønderjyderne og deres værter fra sognet samlet i præstegårdshaven. Samtidig er det et moralsomt tidspræget billede, hvor man bl. a. lægger mærke til damernes hattemode.

ODSHERRED OG SØNDERJYDERNE

Et fyrre års minde

AF INGER CHRISTIANSEN

I sommeren 1911 havde Højby sogn besøg af ca. 150 sønderjyder. Besøget var planlagt af Folkelig ungdomsforening for Højby sogn, og gæsterne kom fra 5 danske frimenigheder i Sønderjylland.

De kom til Højby fredag den 7. juli og blev indkvarteret i hjem i hele sognet. Første dag så sønderjyderne Stenstrup museum og derefter samledes gæster og værter i Stenstrup forsamlingshus, hvor der var samvær ved kaffeborde med mange taler og sange.

Lørdag kørte vi i ca. 70 vogne — et festligt tog med den tids hestekøretøjer — til Odden. Her samledes vi ved krigergravene, hvor pastor Chr. Pedersen, Odden, talte. En sønderjyde talte og nedlagde en krans. Den gamle friskolelærer Morten Eskesen, der altid havde interesseret sig så meget for sønderjydernes sag, var med på turen og havde skrevet en sang, der blev sunget ved gravene. Bagefter samledes vi i præstegårdshaven, hvor odboerne gav kaffe, og flere talte.

Søndag var der stort offentligt møde på Grønnehavehus — ca. 2000 var samlet. Her talte pastor N. A. Jensen — tidligere Lumsås —, pastor Thorvald Knudsen, Danebod, Amerika, og en sønderjyde.

Mandag samledes sønderjyderne i Højby kirke, hvor provst Christiansen foreviste kalkmalerierne. Derefter var der afskeds-møde i præstegårdshaven. Både værter og gæster havde ordet og vidnede om, hvor glade man fra begge sider havde været for dette besøg. Ved afrejsen fra Højby station var der rejst en række flag på perronen, og mange gav sønderjyderne små flag med — de viftede med dem, da toget kørte. Der blev gjort ophold i Hørve med besøg på Vallekilde højskole.

At disse dage og oplevelser endnu huskes af vore gæster, viser blandt andet følgende ord fra et brev, skrevet den 1. nov. i år, af en af gæsterne, den nu 90-årige gårdejer Hans Lorenzen, Ballum:

»— Alle de mange dejlige Minder, vi har fra Turen til Odsherred, har været som et lønligt Kildespring. I Ballumhus hænger et Billede af Krigergravene paa Odden Kirkegaard, og Grundtvigs maldfulde stolte Ord taler manende til vor Ungdom. Meget er sket siden dengang; men vort store Haab, Genforeningen, blev opfyldt og bragte usigelig Glæde og Lykke. Nu venter vi paa Sydslesvig, men der ligger Forholdene jo vanskeligere end i Nordslevig. Men det kommer nok.«

Sommeren efter — altså i år for 40 år siden — havde man fra

Skærbæk og Ballum i det vestlige Nordslesvig indbudt os til genbesøg. Vi var 35 fra Højby og Asminderup sogne, der den 11. juni 1912 rejste til Sønderjylland. Turen lededes af *Lars Jensen*, *Nybjerg*. Den blinde *Laurits Jensen*, *Stenstrup*, var også med.

Den første aften samledes vi i Skærbæk landbohjem. Der var pragtfuldt pyntet med blomster. Et stort Dannebrogssflag hang bag en buste af redaktør *J. Jensen*. Det gjorde indtryk på os — ude måtte Dannebrog jo ikke hejse. Her mødtes vi med mange af vore gæster fra året før: *Lorenzens*, *Hans Rolskov*, *Andreas Svendsen* og mange flere. A. Svendsen bød os velkommen med megen varme og hjertelighed — sagde, at de nu ville prøve at tilbagebetale noget af den gæld, de stod i til sjællænderne for det herlige besøg i Odsherred sidste sommer. Mange flere talte, både værter og gæster, og de danske sange blev sunget med en gribende styrke.

Så kørte vi i den lyse sommernat til de forskellige hjem, hvor vi skulle bo. Da vi kørte forbi en gård, stod gårdens folk i den åbne dør; de hilste os ved at brede et stort Dannebrogssflag ud og visc os det — det gemte de på, til de en dag skulle få lov at hejse det igen; til os turde de vise det.

Dagen efter skulle vi samles i Ballum enge ved Brede å — og den dag var det, at en forfærdelig ulykke skete, idet en båd med mange mennesker fra Skærbæk og nogle få sjællændere kæntrade på Brede å. Alle faldt i vandet, og 8 sønderjyder omkom.

Vi, som boede i Ballum og omegn, var kommet kørende til mødestedet — vi gik og ventede på dem fra Skærbæk; så kom efterretningerne om, hvad der var sket.

Vi glemmer aldrig den dag — fortvivlelsen og også den stille

tapperhed, hvormed sønderjyderne tog dette, og hvordan flere sagde, at det var godt, ingen af de sjællandske gæster var omkommet.

Så var alt jo blevet anderledes. Der skulle have været møde i forsamlingshuset Ballumhus om aftenen. Vi kørte stille dertil og gik derind. Vi sang en salme, og frimenighedspræst *Jørgen Eriksen* talte nogle gode og alvorlige ord til os; alle rejste sig stille, da han bekendte troen og bad Fadervor.

Da vi kom ud, så vi 2 tyske gendarmere stå udenfor. Vi hørte, at de var kommet for at forbyde det møde, der var planlagt; men denne andagt fik vi altså dog lov at samles til.

Efter dette blev rejseplanerne ændret noget; hjemrejsen gik over Sønderborg, og vi kom ud til Dybbøl, så skanserne og lagde en buket blomster ved Boffelkoppel-graven. Vi boede en nat i forskellige hjem deromkring, og vi rejste hjem næste dag — og fortalte hjemme om disse uforglemmelige dage med deres glæde og sorg.

Søndagen efter blev de forulykkede begravet dernede. Hos os vajede Dannebrog på halv stang.

Ungdomsforeningen havde senere møder med talere, vi var kommet i berøring med under besøget. Fru *Hansigne Lorenzen* var heroppe og læste ved et møde i Stenstrup op af sine egne bøger — skrevet under pseudonymet *Sven Tange*. Fru Lorenzen, der jo har gjort sig meget fortjent ved sit arbejde for de tønderske kniplinger, døde i november i år, 82 år gammel. Pastor *Jørgen Eriksen*, der heller ikke lever mere, har også været oppe og tale i ungdomsforeningen.

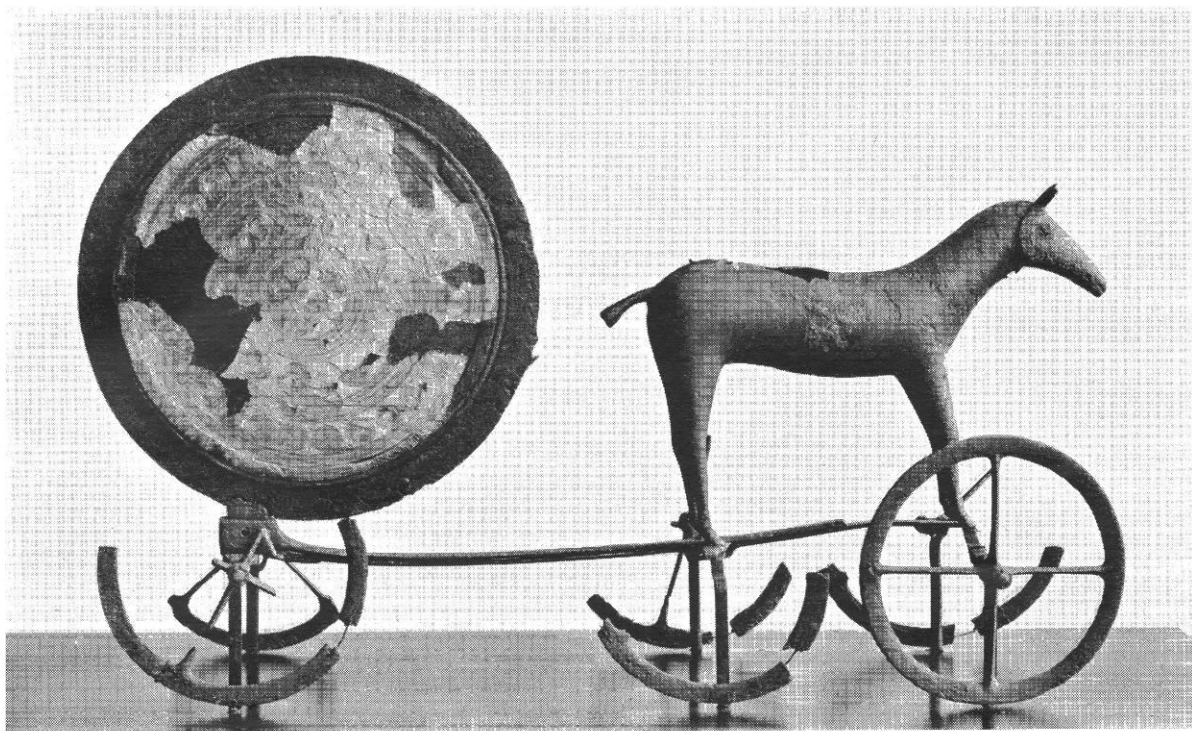
Forbindelsen fra for over 40 år siden mellem Odsherred og Sønderjylland har sikkert været af betydning for begge parter.

Morten Eskesens Sang ved Sønderjydernes Besøg paa Odden

*Hvor Snekkerne mødtes om Natten paa Hav
og Luften sig gav til at gløde
for Kæmpernes Lig over vidaaben Grav,
mens Bølgerne blive saa røde,
nu Ungdommen mødes fra Sender og Nord
at adles ved Mindets og Haabets Ord.*

*Den Nat var det Vintren sig vendte til Vaar,
at Vaaren var atter i Komme,
at Sindet fik Bod for det dybe Saar,
at Ellefolks Legen var omme.
Og Føniks, som atter fra Reden udfløj,
han ikke til Hæder og Ære sig løj.*

*I Prøvelsens Time de Helte holdt Ord,
som altid, hvor Modet er ægte,
og Høvdingers Høvding var med dem ombord,
hvor Dysten de voved at fægte.
Derom taler Sejro til Æro og Als,
at den, som sig hytter, er værst om en Hals.*

Det er jo 50 år siden, Solvognen, der har sin plads på Nationalmuseet, blev fundet i Trundholm mose i Højby sogn. Solvognen har tidligere været udførligt beskrevet i »Det skønne Odsherred«. Nedenstående artikel, der ikke udgiver sig for at være historisk, beskæftiger sig med det gådefulde i Solvognens skæbne.

SOLVOGNENS GÅDE

En fantasi af Ebbe Christiansen

At vore hedenske forfædre følte sig tiltalt af soldyrkelsen er ganske forståeligt. Hvad betyder ikke solen for menneskene — og for alt levende! Det mærker vi rigtigt i denne mørke tid, hvor solen kun lige kigger op over horisonten, og meget dårligere var jo vore forfædre stillet med deres primitive midler til at skaffe sig lys og varme. Når solen veg, blev det kulde og mørke og livløshed, der bredte sig. Man tilbød solen, bragte solguden ofre, endog menneskeofre, for at den skulle vende tilbage med liv og lys, sundhed og livsglæde.

Et af vidnesbyrdene om vore forfædres soldyrkelse er Solvognen, der blev fundet i Trundholm mose i Odsherred i 1902. Hesten, der trækker vognen med den gyldne solskive, altsammen forarbejdet i guld, er et af vore værdifuldeste fortidsminder.

Men Solvognen rummer en gåde: Den var, da den blev fundet, sammenkrøllet og itubruddet. Det er ikke af tidens tand. Ej heller er det sandsynligt, at en ransmand ville ødelægge den kostbare vogn og kaste den i vandet. Hvorledes da? — Man kunne i fantasien tænke sig det gået således:

For mange hundrede år siden, da Odsherred kun ved et smalt land var forbundet med det øvrige Sjælland, og meget af det, der nu er flade marker og enge, var hav, boede der på halvøens

vestlige del en stor og anset høvding, som hed Trund. Han var klog og retsindig, dertil modig og tapper, så han var almindelig agtet af alle, ligesom hans fædre havde været det, så længe nogen kunne huske.

I sit bomærke havde han ikke — som så mange andre høvdinge — Thors hammer, men solens billede, for de havde fra gammel tid i hans slægt været soldyrkere.

Var det ikke solen, der gav livet til alt levende! Kunne nogen leve uden solen? Det var den, de længtes efter om vinteren; det var den, de ventede på om morgenen. Den var selve livet! Han elskede foråret, når solen kaldte alt levende frem, og morgenen, når den steg op over åsen og skænkede ham en ny dag. Også aftenerne, når solen forsvandt i bugten, fyldte hans sind med skønhed, han fulgte solen på dens gang og havde rejst en sten der, hvor den gik ned, når den nåede længst mod syd, og dagen var kortest — og en sten der, hvor den gik ned, når den nåede længst mod nord, og dagen var længst. Han holdt store offerfester for solen. — Hvem skulle man ellers bringe sin tak og sine gaver. Man huggede soltegnet i sten og skar det i træ, våben og redskaber blev indviet med solgudens tegn.

Ved vintersolhverv samlede Trund høvdinge og slægtninge i

Solvognens finder, Fr. Villumsen, ved stenen, der blev sat ved findestedet i Trundholm mose.

hallen. Han glædede sig over disse fester, der lyste op i den mørke tid. Og derefter længedes dagene. Ved solhvervsfesten kom altid den gamle solvogn frem. Alle betragtede med ærefrygt den prægtige gyldne solskive på guldhjul og hesten med de hemmelighedsfulde tegn og forsiringer i det drevne guld. Intet var blevet sparet, når det gjaldt livets frembringer og opholder.

Trund var ved at blive gammel og drog ikke længere ud på langfart. Men han havde en søn, som han havde kaldt Sølve, fordi det navn altid mindede ham om solen.

Sølve sejlede hver sommer ud på vikingefærd og kom ofte hjem med stort bytte. Undertiden kom han hjem fra syden med prægtige smykker af guld og bronze og skinnende glasskåle.

Engang havde han været langt vestpå og fortalte om soldyrkere, der havde bygget store helligdomme og støtter af mægtige sten.

Næste år sejlede Sølve atter vestpå; men det varede længe, før han kom hjem. Efteråret bragte intet skib, og vinteren blev mørk og trang for Trund. Først hen på den næste sommer kom skibet, og Trund stod på strandbredden for at modtage Sølve. Skibet stævnede frem foran den nedgående sol; men der stod ingen på stævnen, der hvor Sølve plejede at stå.

Da vidste Trund, at Sølve var død. — Da skibet standsede ved den lave kyst, sprang mændene ud og vadede tavse i land.

De bragte med sig en mand i fremmed klædning, og de sagde, at han ville fortælle alt om Sølve.

Den fremmede kaldte de Benedictus, og da han var blevet bænket i hallen, begyndte han at fortælle; men det var med stort besvær, for han var ikke vant til at tale deres sprog.

Sølve var blevet såret den første sommer og havde ligget længe syg. Benedictus havde plejet ham et sted, hvor han og hans brødre tog sig af de syge og fremmede. Trund lyttede længe nedbojet til den fremmedartede tale og fattede godhed for Benedictus.

Senere sagde Trund, at han havde hørt, at de også i hans land dyrkede solguden og spurgte, om han kendte solens tegn, idet han pegede hen på solskiven over døren.

Benedictus svarede: »Der er endnu nogle hos os, der dyrker solen; men selv gør jeg det ikke. Jeg er født i et fjernt land, hvor vi har lært at tilbede en gud, som er større.«

»Der kan ikke være nogen, der er større end solen,« sagde Trund. — »Jo! Den, som har skabt solen, er større. Solen er god; men den kan ikke hjælpe de døende. Hvis en plante er svag, og solen skinner på den, visner den. Hvis et dyr er sygt og ligger i solen, dør det, og solen vil snart få det til at råde.«

Trund sad længe og grundede: »Hvad kalder du din gud?«

»Vi kalder ham „Hvide Krist“. Han har selv overvundet døden. Han blev dræbt, men blev levende igen.«

»Jeg tænker mig, at de døde er på et sted; men jeg har aldrig hørt om nogen, der er vendt tilbage derfra. — Fortæl mig mere om ham! — Har du set ham?« — »Nej, han er ikke længere synlig blandt mennesker. Han er gået til sit rige. Men jeg har set mennesker gå glade i døden, fordi de vidste, de skulle møde Hvide Krist. — Også din søn, Sølve, gik glad i døden.«

»Fordi han vidste, han skulle møde Hvide Krist?«

»Ja, og fordi han håbede at møde mig dér.«

Den nat lå Trund længe vågen og tænkte på, hvad Benedictus havde sagt, og de følgende dage talte han meget med ham. Benedictus forklarede ham om korstegnet og fortalte om Hvide Krist.

»Hvad så med din solgud — dine offersten og Solvognen?«

Alt dette var de sidste dage trådt helt i baggrunden; men stærke bånd bandt ham dertil.

»Kan jeg ikke beholde det?«

»Du kan kun blive indviet til Hvide Krist, hvis du sætter ham over alt andet og viser ham det.«

Trund sad længe og grundede; men om aftenen tog han Solvognen, bar den ned til stranden og stod længe med den i hånden. Så tog han en rask beslutning, greb hårdt om den, sønderbrød den og kastede den så langt, han orkede, ud i vandet.

Århundreder svandt, havet veg for det tørre land, og en dag går ploven hen over den flade mosejord og bringer den gamle Solvogn frem i dagens lys.

Odsherred

AF

J. P. NIELSEN

*I Banker og Bølger vort Odsherred gaar
fra øster ved Fjorden, hvor Skovene staar,
til vestud, hvor Flader og Skrænter sig blander,
og Havets Smaabølger i Sommeren lander,
og Strandfugle kives og løber i Trav,
fra Morgen til Sol gaar ved Aften i Hav.*

*Naar Dagen er borte, og Stjernerne tændes,
og Himmerigs Telt over Odsherred spændes,
fra Oldtidens Høje, fra Fortidens Borge
det hvisker om Farter til England og Norge.
Da danser der Alfer om Moser og Kær,
og langs ud med Stranden gaar væbnet en Hær. —
Naar Natten er omme, og Stjernerne blegner,
for Hverdagens Opgaver Synerne segner.*

*Fra Kongsøres Høje gaar Saga om Land,
fra Højby og Dragsholm og Willemoes' Strand.
Til Visen gik Dansen i Stormandens Gaarde
og meldte om Skæbner saa tunge og saare,
om Torden og Lynild, der gik over Land,
til »Uren« drev norden langs Strandslettens Sand.*

*Saa retted en ny Tid sit spejdende Øje
mod Dysser og Moser og ældgamle Høje,
mod Fædrenes Tro i de fjerneste Tider,
da Solen paa Vogn over Himmelen skrider
mod henfarne Slægter til dem fra i Gaar,
mod stavnsbundne Kræfter i Nytidens Kaar.
Man følte sig rodfast, af gammel Tid rundet,
skønt meget var ændret, mens Sekler var svundet.*

*Fra Odsherreds Havarm til Foden mod Syd
gaar Vaarlærkers Sange, gi'r Klokkerne Lyd;
de toner ved Pinse blandt grønnende Banker,
i Høst, naar ved Aften sig Fuglene sanker
beredte at drage paa Udenlands-Færd —
de ringer et Fredsbud, naar Julen er nær.*

*Naar Snefnugge hvirvler, og Mørket sig sænker,
og Frosten om Landet slaar Panser og Lænker,
da blinker der Lys som i ældgamle Tider
fra Gaarde og Smaahjem, hvor Odbonden slider
saa lunt inden Døre, mens Dagene gaar,
til Solen og Blæsten igen melder Vaar.
Men længes saa Dagen, og Fuglene kommer,
han jubler og hilser sin herlige Sommer.*

*De frugtbare Sletter, det bølgende Land,
som lagde sig her under Ismassens Rand,
hvor Slægter har vandret til Fest og til Virke
og bygget sig Købing og Borge og Kirke,
de gav hver en Bomand saa danskilde Kaar
fra Barn og fra ung til de seneste Aar.*

*Om Dagenes Tal løber op i det høje,
om Synet end svækkes, vil Ryggen sig bøje,
et Billed staar stærkt hos hvert Slægtled, der kommer,
af Odsherreds Banker, dets Vinter, dets Sommer.
Der lægger en Dag hver saa trygt sig til Ro
med Tak for hans Livskaar, hans Dagværk, hans Bo.
»Er Livsdagen omme, vel Stjernerne tændes,
og Himmerigs Telt over Odsherred spændes!«*

DRAGSHOLM

Slots Hotel-Pension PR. HØRVE ST.

En historisk Seværdighed af internationalt Format, grundlagt 1235

Det nyrestaurede Dragsholm Slot ved Skov og Kattégat
Sjællands eneste Slots-Hotel
Forlang illustreret Prospekt med Værelseplan - Moderate Priser

TELEFON: HØRVE 125
For 1. Juni tillige Tlf. Central 2251
Ella & Ejnar Jørgensen

*Odsherreds righoldige
og smukke*

HJEMSTAVNSMUSEER

er nok et Besøg værd

ODSHERREDS FOLKEMUSEUM
NYKØBING
v. Kirken (aabent hele Dagen)

STENSTRUP MUSEUM
STENSTRUP pr. HØJBY SJ.
(aabent fra Kl. 10—18)

ASNÆS SOGNS HJEMSTAVNS-
MUSEUM
HØVE
(aabent hele Dagen)

FAAREVEJLE HJEMSTAVNS-
MUSEUM
v. Kirken (aabent hele Dagen)

Nykøbing Sj. Trælasthandel

v/ Poul Christiansen

Vesterbro - Nykøbing

Telefon

Nykøbing 1 og 361

NIELS HANSENS SØNNER VIG

BETONVARE-
OG SKÆRVEFABRIKKER

TELEFONER:

VIG 19

VIG 250

ODSHERREDS ANDELS-SVINESLAGTERI

NYKØBING S.

SVINESLAGTERI

KREATURSLAGTERI

FEDT- OG TALGSMELTERI

PØLSEFABRIK

KØLE- OG FRYSEHUS

FROSTBOX-ANLÆG

GRUNDLAGT 1914

VIG PLANTESKOLE

GRUNDLAGT 1889

AREAL: 70 TØNDER LAND

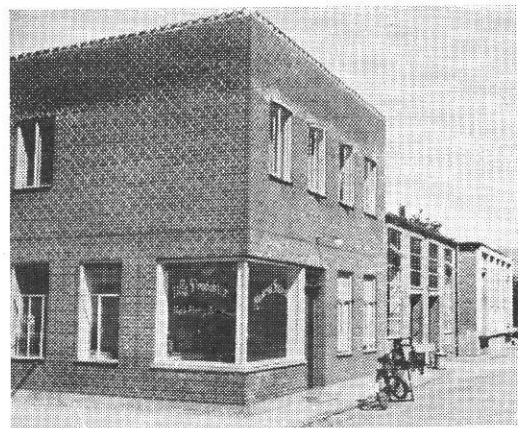
Planteskole-Artikler af enhver Art i prima Kvalitet.

Vort Katalog tilsendes gratis og franco paa
Forlangende.

FRØSLEV PETERSEN

ANDELSMEJERIET BILLESBORG

**Byens Mejeri —
Deres Mejeri**

Telf. 170

NYKØBING SJ.

Telf. 179

DIT ØL –
MIT ØL

$\frac{1}{5}$ **ODSHERREDS BRYGGERI**

NR. ASMINDRUP ST. - TELEFON 28

*Glem ikke at besøge det hyggelige Konditori
»Trekantene ved Høve Strand.*

**Kun 1. Klasses
Mejeriprodukter**

Udsalg i Nykøbing
v. H. Jacobsen, Telf. 326

✱

Ellinge Lyng
v. A. Vestmar, Telf. Højby 200

✱

Rørvig
v. H. Krogh, Telf. Isøre 77

SVINNINGE MEJERI

Nr. Asmindrup
Telf. 14

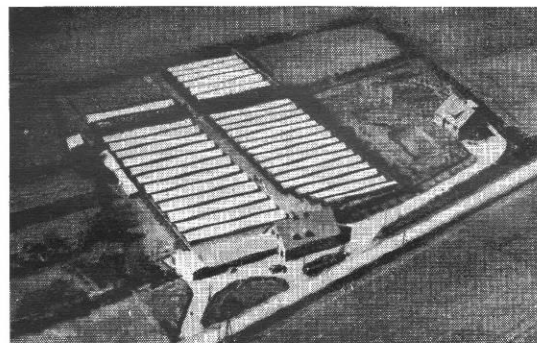
MANUFAKTUR

TRIKOTAGE

S. BUURGAARD-JENSEN $\frac{1}{5}$
NYKØBING

KJOLER

KONFEKTION

Farmen set fra Luften

$\frac{1}{5}$ **ODSHERREDS MINKFARM**
HØJBY SJ.

Danmarks største Minkfarm

ODSHERREDS MINKFARM
leverer som altid 1. Klasses Avlsdyr

